

**ПОЛТАВСЬКИЙ ІНСТИТУТ ЕКОНОМІКИ І ПРАВА
ВІДКРИТОГО МІЖНАРОДНОГО УНІВЕРСИТЕТУ РОЗВИТКУ
ЛЮДИНИ «УКРАЇНА»**

Кафедра філології та соціально-гуманітарних дисциплін

ДОПУСКАЄТЬСЯ ДО ЗАХИСТУ

Н.О. Рябокінь

«29» січня 2024 р.

КВАЛІФІКАЦІЙНА РОБОТА

**ОСОБЛИВОСТІ АНГЛОМОВНОГО ЮРИДИЧНОГО
ДИСКУРСУ ТА ЙОГО ВІДТВОРЕННЯ В УКРАЇНСЬКИХ
ПЕРЕКЛАДАХ**

Виконала:

здобувачка другого рівня

вищої освіти

спеціальності 035 «Філологія (переклад)»

Коваленко Наталія Володимирівна

Керівник:

Рябокінь Н.О.

к.ф.н, доцент, завідувач кафедри філології та

соціально-гуманітарних дисциплін

ПОЛТАВА 2024

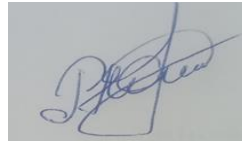
**ПОЛТАВСЬКИЙ ІНСТИТУТ ЕКОНОМІКИ І ПРАВА
УНІВЕРСИТЕТУ «УКРАЇНА»**

Освітньо-кваліфікаційний рівень: *магістр*

Галузь знань: 03 Гуманітарні дисципліни

Спеціальність: 035 Філологія

ЗАТВЕРДЖУЮ
Завідувач кафедри
філології та соціально-гуманітарних
дисциплін

Наталія РЯБОКІНЬ

“01” вересня 2023 року

**ЗАВДАННЯ
НА КВАЛІФІКАЦІЙНУ РОБОТУ ЗДОБУВАЧЦІ
Коваленко Наталії Володимирівні**

1. Тема роботи

Особливості англomовного юридичного дискурсу та його відтворення в українських перекладах

Керівник роботи

Рябокінь Н.О., кандидат філологічних наук, доцент, завідувач кафедри філології та соціально-гуманітарних дисциплін

затверджені наказом по інституту від “ ____ ” _____ 2023 року № ____

2. Строк подання здобувачем освіти роботи _____

3. Вихідні дані до роботи _____

КАЛЕНДАРНИЙ ПЛАН

№ з/п	Назва етапів випускної кваліфікаційної роботи	Строк виконання етапів роботи	Виконавці
1.	Забезпечення здобувачів освіти методичними рекомендаціями по виконанню роботи	На початку навчання	Кафедра філології та соціально-гуманітарних дисциплін
2.	Вивчення напрямків дослідження	За графіком	Здобувач освіти
3.	Складання плану роботи та підготовки індивідуального завдання роботи	За графіком	Наук. керів. Здобувач освіти
4.	Аналіз літератури за проблемою. Робота над теоретичною та практичною частиною дослідження	За графіком	Здобувач освіти
5.	Підготовка наукових тез із теми, що досліджувалась	За графіком	Наук. керів. Здобувач освіти
6.	Подання на кафедру закінченої роботи, включаючи електронну версію (із метою перевірки її на плагіат)	До передзахисту	Наук. керів. Здобувач освіти
7.	Підготовка письмового відгуку на роботу	До передзахисту	Наук. керів.
8.	Проведення попереднього захисту робіт	За графіком	Комісія
9.	Прийняття рішення про допуск роботи до захисту	За графіком	Кафедра філології та соціально-гуманітарних дисциплін
10.	Зовнішнє рецензування	До передзахисту	Наук. керівнк
11.	Направлення робіт із рецензією до екзаменаційної комісії (ЕК) для захисту	За графіком	Кафедра філології та соціально-гуманітарних дисциплін
12.	Захист роботи	За графіком	Комісія

Здобувач освіти _____
(підпис)

_____ (прізвище та ініціали)

Керівник роботи _____
(підпис)

_____ (прізвище та ініціали)

ЗМІСТ

ВСТУП	5

РОЗДІЛ І. ТЕОРЕТИЧНІ ЗАСАДИ ПЕРЕКЛАДУ

1.1. Поняття, роль та функції перекладу.....	7
1.2. Поняття терміна та види термінологічних одиниць.....	18
1.3. Основні прийоми перекладу термінів.....	21

РОЗДІЛ ІІ. ПРАКТИЧНИЙ АНАЛІЗ ПЕРЕКЛАДУ ЮРИДИЧНОГО ДИСКУРСУ

2.1. Загальні питання перекладу текстів юридичного дискурсу.....	25
2.2. Стилiстична характеристика правових документiв.....	33
2.3. Структурно-мовнi особливостi перекладу юридичної термiнологiї.....	41
2.4. Лексико-граматичнi особливостi перекладу юридичних текстiв...	54

ВИСНОВКИ	65

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ	67

ВСТУП

Тема кваліфікаційної роботи «Особливості англomовного юридичного дискурсу та його відтворення в українських перекладах» обрана відповідно до одного з сучасних напрямків лінгвістичних досліджень, спрямованих на всебічне вивчення мовних одиниць (їх структури, семантики) та особливостей функціонування у мові різних жанрів та типів.

Аналіз досліджень. Теоретичною базою цього дослідження є роботи дослідників із питань теорії перекладу (Л. Андрієнко, А. Коваленко, І. Корунець, В. Радчук та ін.), теорії і практики юридичного перекладу (Н. Глінка, В. Згурська, М. Любченко, С. Нікіфорова, В. Омельчук, І. Орлова, С. Радецька, Л. Черноватий, В. Карабан, В. Шило, І. Шумило, Р. Berteloot, N. Udina, С. Way), специфіки термінів, їх структури та відтворення (О. Білоусова, О. Герасімова, Б. Городецький, О. Гутиряк, Ф. Нікітіна, А. Ніколенко, Т. Панько, Р. Стацюк, L. Alexeeva, W. Ashby, R. Clark).

Актуальність запропонованого дослідження полягає у тому, що у перекладацькому аспекті ця тема ще недостатньо розроблена в українському перекладознавстві. Переклад юридичних термінів не лише відіграє роль посередника між різними правовими культурами, а стає невід'ємною складовою такого складного суспільного механізму, як національне та міжнародне право, адже перекладачі сприяють міжнародній комунікації, надають професійні коментарі, які впливають на подальший розвиток правничої думки, сприяють унормуванню правничої термінології тощо. У період оновлення в Україні правотворчої бази, підвищення значення ефективного мовного опрацювання текстів актуальним є питання щодо залежності правильного тлумачення від мовного оформлення документів.

Мета дослідження – дослідити способи та особливості відтворення англomовних юридичних термінів українською мовою.

Для досягнення поставленої мети та розкриття теми у роботі були поставлені та розв'язувалися такі завдання :

- здійснити аналіз спеціальної літератури з проблеми, що розглядається;
- з'ясувати визначення поняття "термін";
- проаналізувати структурні та семантичні особливості термінів;
- розглянути основні прийоми перекладу термінів;
- на конкретному мовному матеріалі розглянути способи перекладу англомовних термінів юридичного дискурсу українською мовою.

Предмет дослідження – англомовні терміни юридичного дискурсу.

Об'єктом дослідження є англомовні юридичні терміни та способи їх відтворення в українських перекладах.

Існує чимало наукових робіт стосовно перекладу технічної та наукової термінології, але ще недостатньо розкрито проблему перекладу спеціальної термінології, окремих соціальних сфер комунікації (дискурсів), зокрема юридичного, не розроблено систему правил, які могли б допомогти при перекладі специфічної юридичної термінології, недостатньо висвітлено питання послідовності роботи над текстом юридичного характеру.

Методи дослідження:

- метод компонентного аналізу юридичних термінів;
- загальнонауковий метод індукції та дедукції для систематизації, класифікації, інтерпретації структурних, семантичних та функціональних властивостей англомовних термінів;
- метод перекладацького аналізу тексту.

Теоретичне значення запропонованої роботи полягає в отриманих при самостійному дослідженні результатів, що роблять певний внесок у розвиток українського перекладознавства, а саме: поглибленому аналізу особливостей вживання англомовних юридичних термінів та їх відтворення в українських перекладах.

Практична цінність роботи пов'язана з тим, що результати дослідження можуть бути використані у навчальному процесі при підготовці перекладачів, при подальших дослідженнях термінологічної лексики залежно

від сфери використання, а також у практичній перекладацькій діяльності.

Наукова апробація результатів дослідження здійснена на наукових конференціях:

- Peculiarities of translation of english poetry. Сучасні питання філології: теоретична та прикладна лінгвістика: матеріали IV Всеукраїнської науково-практичної конференції, 9 грудня 2022 року / Полтавський інститут економіки і права Відкритого міжнародного університету розвитку людини «Україна». Полтава: ПШП, 2022. С. 103-105.

- Orthopädische Aspekte des Übersetzens. Інноваційний потенціал та правове забезпечення соціально-економічного розвитку України: виклик глобального світу : Матеріали VI Міжнар. наук.-практ. конф., 17-18 травня 2023 р. / Полт. ін-т економіки і права ЗВО «Відкритий міжнародний університет розвитку людини «Україна» ; ред. колег. : Н. Мякушко (голова), Р. Шаравара, Р. Басенко та ін.; відп. ред. Р. Басенко. Полтава : ПШП, 2023. С. 399-400.

Структура дослідження. Робота складається зі вступу, двох розділів, висновку, списку використаних джерел.

РОЗДІЛ І. ТЕОРЕТИЧНІ ЗАСАДИ ПЕРЕКЛАДУ

1.2. Поняття, роль та функції перекладу

Визначення поняття "переклад" досить спірне та проблематичне, оскільки переклад досить багатогранний і має специфічні аспекти, які необхідно зафіксувати в його визначенні. Учені-лінгвісти дають різні трактування поняття "переклад". Наприклад, О. Герасімова, услід за Федоровим, під перекладом розуміє, "по-перше, процес, який відбувається у формі психічного акту, який полягає в тому, що мовленнєвий твір (текст або усне висловлювання), який виник на одній – вихідній мові (ВМ), відтворюють іншою мовою – мовою перекладу, (МП); по-друге, результат цього процесу – це новий мовленнєвий твір на МП". На думку І.В. Корунця: "Переклад як термін і поняття має полісемантичну природу, його загальне і найбільш загальне значення здебільшого пов'язане з дією або процесом передачі/вираженням значення/змісту слова, групи слів, речення або уривка (більшого тексту) мови оригіналу мовою перекладу або з результатом процесу/дії передачі/вираження"[Корунець, с. 10].

Не менш неоднозначним є і термін "інтерпретація", який є синонімом терміну "переклад" і використовується для позначення способу або манери усного викладу ідеї твору в перекладі (а також його естетичного, релігійного, політичного, прагматичного підґрунтя та інших якісних характеристик твору, що перекладається). Це можуть бути художні, жанрові та стилістичні особливості, передані перекладачем у свій особливий спосіб, який дещо відрізняється від авторського. Річ у тім, що "усний переклад", на відміну від "письмового", допускає дещо більшу свободу перекладача у трактуванні (принаймні в певних місцях чи випадках) предмета перекладу. Звідси – існування вільних переспівів (переспівів) та вільних адаптацій (перелицювань), які справедливо прирівнюються до нових творів (якщо вони мають високу художню цінність).

Отже, "інтерпретація" може позначати, крім усного способу перекладу, ще й своєрідний, властивий лише майстрові пера і характерний для нього, а також єдиний спосіб подачі прозового чи поетичного твору в перекладі. ("Інтерпретація" може також означати стиль певного перекладача та його спосіб представлення певного літературного твору) [Там само, с. 11].

У великій кількості випадків під "перекладом" традиційно розуміють різноманітні заміни компонентів/образів мови оригіналу на експлікативні компоненти та образи мови перекладу, що допомагає досягти необхідної точності у передачі їхнього значення. "Термін "переклад" використовується навіть для позначення суто функціональних замінь, які не мають абсолютно нічого спільного з будь-яким вираженням/передачею значення смислових одиниць мови оригіналу в мові перекладу" [Там само, с. 19].

Усі ці визначення по-своєму вдалі й дають уявлення про суть перекладацької діяльності. Професія перекладача – одна з найдавніших, адже вже за перших контактів між людьми, які розмовляли різними мовами, виникала потреба в послугах так званого "товмача". За Академічним тлумачним словником, **"ТОВМАЧ**, а, чол. **1.** заст. Той, хто усно перекладає з однієї мови на іншу під час бесіди, офіційних переговорів і т. ін.; перекладач. Тоді взяли за діло товмачі й писці. Озброївшись дощечками, вкритими тонким шаром воску, писці заходились питати й записувати імена купців (Семен Складенко, Святослав, 1959, 138); **2.** Той, хто тлумачить, роз'яснює що-небудь. — Але ж я не пожежа, щоб мене гасити! Що за злочин, коли все хочеш сам, без товмачів обмізкувати! Для чого живу? Для чого житиму? Це мене цікавить (Олесь Гончар, Тронка, 1963, 113)" [АТС, с. 165].

Завдяки праці перекладачів маємо можливість читати твори всесвітньо відомих талановитих письменників, дізнаватися новини, спілкуватися з іноземними партнерами. Таким чином, професія перекладача постійно доводить свою потрібність людям.

Існує думка, що для перекладу достатньо мати філологічну освіту і найменше знання мови, але це зовсім не так, адже праця перекладача – процес

важкий, творчий. Знання перекладача накопичуються роками, словниковий запас поповнюється щодня, а вже на набуття перекладацьких навичок майбутній перекладач витрачає величезну кількість часу. Прийнято вважати, що перекладач – це щось на кшталт обслуговувального персоналу, звідси нерозуміння суті самої професії, сприйняття перекладача "як неминучого зла" [Alexeeva], як простого найманого працівника, з яким можна поводитися як завгодно, низька оплата і незадовільні умови праці. Щоб розвінчати це хибне уявлення, достатньо згадати, що сприятливий результат переговорів, суперечок, міжнародних зустрічей – у руках перекладача, який здатний згладити певні негативні моменти або трохи різкі висловлювання комунікантів, і, навпаки, у його владі посилити неприязнь сторін, що контактують. Тут слід також згадати і про процес перекладу, щоб довести, що діяльність перекладача – насправді важка праця. "Процес перекладу неминуче розпадається на два моменти. Щоб перекласти, необхідно насамперед зрозуміти, усвідомити, проаналізувати, критично оцінити почуте. Далі потрібно знайти, вибрати відповідні засоби перевираження тексту мовою, на яку перекладають (слова, словосполучення, граматичні форми)" [І. Орлова]. Таким чином, до праці перекладача слід ставитися з повагою, розумінням і терпінням, адже для того, щоб перекласти найпростіший текст, від перекладача потрібні певні зусилля, розумове напруження, інколи навіть натхнення, що саме по собі заслуговує на похвалу.

Поняття "переклад" охоплює велике коло діяльності. Він може виступати як у письмовій – переклад віршів, художньої літератури, ділових паперів, статей і виступів діячів політики, науки і культури, газетної публіцистики, релігійних текстів, так і в усній формі – наприклад, переклад промови оратора під час пресконференції, переговорів, ділової наради з метою подолання мовного бар'єру у випадку, коли комуніканти розмовляють різними мовами. Переклад сприяє обміну інформацією. На сучасному етапі розвитку цивілізації людина прагне до швидкого збагачення інформацією, на що і

спрямований процес перекладу. Таким чином, можемо зробити висновок, що інформативна функція перекладу є однією з найважливіших.

З давніх-давен переклад допомагав людям налагодити контакт, краще зрозуміти одне одного, подолати культурний бар'єр. Найчастіше на перекладача покладається функція консультанта з міжкультурної комунікації. Перекладач прагне дати найповніше пояснення незрозумілих для комунікантів аспектів чужої культури.

У всі часи переклад сприяв становленню найвищого рівня розвитку цивілізації: в античності він сприяв спадкоємності грецької та римських культур, у Середньовіччі - поширенню християнства, в усі наступні століття - взаємозбагаченню мистецтва, науки, літератури, матеріальної та побутової культури різних народів світу. У наш час перекладацька діяльність у всіх своїх різновидах набула небаченого раніше розмаху завдяки зростаючій інтенсивності міжнародних контактів, що дає нам підставу назвати ХХІ столітті "століттям перекладу".

За В. Радчуком, переклад виконує такі функції: **1)** зламає низькі й високі мури нерозуміння (мовні бар'єри) і тим самим **2)** здійснює комунікативну функцію як носій інформації. При цьому він **3)** замінює першотвір як його правдивий відповідник (як іншомовна паралель), надаючись до цитування, чим **4)** представляє зарубіжний літературний процес або розвиток думки у певній галузі, **5)** знайомить з життям інших країн, їхнім побутом, звичаями, способом мислення, історією, природою тощо. Зрідка переклад **6)** служить автентичним текстом, що має ту саму силу (юридичну – в міжнародному документі, духовну – у священному писанні) і допускає одне-єдине узгоджене або канонізоване тлумачення, обов'язкове для всіх текстів різними мовами, **7)** привертає увагу до оригіналу та його мови (своїми достоїнствами або вадами), **8)** відсвіжує мову першоджерела (коли перекладають із давньої мови на „ту саму” сучасну), **9)** повертає художника слова (автора) його рідній мові (як-от українській – „Повісті” Т. Шевченка, „Вечорниці на хуторі під Диканькою” М. Гоголя, статті поліглота І. Франка), **10)** супроводжує оригінал

як паралельний текст. Чи навіть буває **11)** засобом опису іншої мови (цю метамовну функцію виконує буквальный переклад) або **12)** методом зіставлення й кореляції мовних систем (як-от у двомовних словниках, порівняльних граматиках і стилістиках, у машинному перекладі) **13)** формує етнос і націю (цю його функцію в Україні особливо акцентує сьогодення); **14)** зводить мости єднання між культурами, народами, епохами й особистостями автора та перекладача, „зближує чуже зі своїм” (Гете); **15)** уможлиблює новий і особливий тип інтертекстуальності, забезпечуючи перегук і взаємодію різнорідних контекстів; **16)** духовно інтегрує і консолідує людство, творить світову спільноту, роблячи загальним набутком окремі досягнення народів у науці, техніці, культурі тощо. Сучасна стадія глобалізації завдячує перекладачам – попри поширення міжнародних мов, яке активізувало **17)** посередницьку, „транспортну” роль перекладу, коли перекладають не з оригіналу, а з іншомовного перекладу. Примітно, що тепер майже половина перекладів у світі здійснюється з англійської мови. Хоч це й парадоксально, але ті переклади, що конкурують і доповнюють один одного у вселенському вимірі, й далі **18)** служать полем і стимулятором мовних контактів, а тому **19)** сприяють створенню та еволюції мовних спільнот, місцевих і регіональних, які послуговуються багатьма мовами (або й мовами-гібридами); **20)** збагачує свою літературу й культуру новими образами, жанрами, стилістичними прийомами, поняттями і сферами думки; **21)** прискорює зовнішні художні, концептуальні та ідейні впливи, а так само й внутрішнє життя своєї ойкумени – як складник її контексту. Чи не всі літератури починалися з перекладів, відтак переклад служив каталізатором літературного процесу. Загалом переклад **22)** продовжує буття твору й культури, є формою їхнього розвитку: твір – не мертва замкненість статичного тексту, а факт невинної людської свідомості; **23)** править за дзеркало, вдивляючись в яке, сам автор змінює щось в оригіналі чи у спрямуванні своєї творчості [Радчук].

Нарешті, переходячи до теми перекладу текстів юридичного дискурсу. Необхідно насамперед з'ясувати поняття юридичного дискурсу в лінгвістиці. В.К. Батія, Крістофер Н. Кандлін, Ян Енгберг пишуть про те, що юридичний дискурс – це використання юридичної мови в різних юридичних жанрах і підстилях [Bhatia, Candlin, Engberg, p. 9-11]. Дж. Броекман і Ф. Фліракерс розширюють поняття юридичного дискурсу і вказують на те, що юридичний дискурс передбачає будь-яку діяльність юридичною мовою: це не тільки письмові юридичні документи, а й різні види усної комунікації юристів, суддів, законодавців тощо [Broekman, Fleerackers, p. 3-7]. Ґрунтуючись на подібному підході до визначення дискурсу, Дж. М. Конлі і В. М. О'бар виділяють такі його типи: письмовий дискурс адвокатів, суддів, законодавців, роботи вчених про закон і право; усне мовлення в установах права [Conley, O'Bar, p.20].

Будь-який тип юридичного тексту або підстиль юридичного дискурсу має свої особливості, які необхідно враховувати в перекладі. Насамперед необхідно знати статус і комунікативну мету як оригіналу, так і перекладу [Радецька, с. 143]. А. С. Кіндерхнехт визначає юридичний переклад як вид спеціалізованого перекладу, який обслуговує правову сферу комунікації, і зазначає, що «найчастіше це переклад матеріалів, необхідних для обміну інформацією на юридичну тематику та здійснення комунікації між людьми, які володіють різними мовами» (Кіндерхнехт, р. 242–243).

Можна сказати, що характерною рисою цього виду текстів є переважання канцелярського стилю – велика кількість канцелярських кліше, певна консервативність лексики, складний, громіздкий синтаксис, велика кількість модальних слів із розпорядчою семантикою ("має право", "зобов'язаний дотримуватися"), переважання дієслівних форм теперішнього часу. Завдання подібних текстів – повідомити реципієнту об'єктивну достовірну інформацію і (іноді) приписати якісь дії. Тексти документів, як правило, перекладають за готовою моделлю, оскільки під час перекладу переважають однозначні еквіваленти і трансформації.

Особливості взаємозв'язку мови і права віддавна цікавлять мовознавців і правознавців. Діалог цих наукових сфер, що розпочався в Німеччині ще на початку 19 століття, відтоді дедалі більше розширювався, підживлюючись новими суспільно значущими темами. Наприклад, у 70-х роках 20 століття зміцненню співпраці правознавства та лінгвістики значно сприяла вимога суспільства створити зрозумілу громадянам мову відомчих установ, у 80-х і 90-х роках обговорення нових формулювань законодавства, що забезпечують рівноправність чоловіків і жінок, проходило за участю лінгвістів. Останніми роками одним із найважливіших чинників у розвитку цього діалогу є процес правової гармонізації в Європейському Союзі, а також розвиток торгівлі та нових засобів комунікацій, унаслідок чого, зокрема, зростає увага до питань міжмовної комунікації у сфері права.

Питаннями мови і права опікується розділ науки, званий у науковій літературі "legal linguistics" ("правова лінгвістика"). Німецький учений-лінгвіст Адальберт Подлех "правовою лінгвістикою" називав "сукупність усіх методів і результатів досліджень, що стосуються питань зв'язку мови і правових норм, і відповідають вимогам сучасної лінгвістики". Сучасне розуміння правової лінгвістики значно розширилося, тому що "змінилися вимоги сучасної лінгвістики, яка пройшла за ці роки довгий шлях розвитку" [О. Бережна]. У зв'язку з цим змінилося співвідношення правознавства і мовознавства у вивченні мовних питань у правовій сфері та значно зросла роль лінгвістичних досліджень у цій царині. "Гейдельберзька науково-дослідницька група з питань правової лінгвістики визначає цю галузь досліджень як "науково-теоретичну і повсякденно-практичну сферу дотику методичного сприйняття мови в юриспруденції (...) та лінгвістичного аналізу мови в значенні практичної семантики".

Сфери дотику мови і права.

Спираючись на класифікацію науково-дослідницької групи з вивчення мови права Берлінсько-Бранденбурзької академії наук, можна виокремити такі найважливіші царини дослідження сфери мови і права в науці:

1. Комунікація в суді – мовна поведінка сторін перед судом. Цей широкий напрям досліджень включає, зокрема, питання риторики, стилістики, лінгвістики тексту, а також різноманітні суто мовні аспекти, наприклад, соціальні та діалектні відмінності в мовній поведінці учасників комунікації.

2. Юридична аргументація – способи та можливості вираження юридичних аргументів "засобами природної мови з урахуванням її багатозначності, варіантності та невизначеності" [Там само]. Юридична логіка розглядається тим самим через призму можливостей і властивостей мови.

3. Судова лінгвістика – вивчення і розробка в правовій практиці технічних прийомів розслідування за допомогою лінгвістики тощо.

4. Мовні норми в праві – "правові приписи щодо мовлення в суді, вимоги до юридичних перекладів, питання мовних позначень, наприклад, у сфері права на ім'я, права торговельних знаків тощо" [Там само].

5. Правова сила мовних дій – дійсність законів і правових норм, види їхньої мовної маркованості, а також окремі випадки мовних дій, наприклад, "критерії інвективності" [Там само] тощо.

6. Критерії трактування текстів – взаємодія власне мовних закономірностей і позамовних критеріїв, що дають змогу уточнити значення тексту, таких як правова культура, комунікативна ситуація, обсяг знань учасників комунікації тощо.

7. Мовні вимоги до юридичних формулювань, зокрема, у зв'язку з вимогою зрозумілості та однозначності. Систематичне розроблення мовних критеріїв співвідношення мовної форми юридичного тексту та його зрозумілості й однозначності.

Мова права як предмет вивчення правової лінгвістики.

Питання про те, чи є мова права особливою мовою і чи є ця спеціальна мова внутрішньо єдиною, становлять одну з традиційних царин досліджень правової лінгвістики.

Оскільки мова права є не тільки семіотичною системою, а й невіддільною частиною правової системи з її традиціями, особливостями

логіки та функціями, то особливості цієї мови природно впливають з особливостей самого права [Радецька], серед яких насамперед наводяться такі:

- Високий ступінь абстракції юридичних понять.

На відміну від спеціальних галузей, як-от техніки чи природознавства, де терміни позначають конкретні предмети і можуть бути зображені принаймні графічно, що дає змогу досить легко визначити зміст поняття і співвіднести поняття з його мовним позначенням, мова права виражає абстрактні поняття і зв'язки між ними. Звідси впливає друга особливість мови права:

- Тісний зв'язок мови і права.

"Правові поняття і норми можуть бути виражені тільки за допомогою мови" [Бережна]. Мова є єдиним "робочим інструментом" юриста, інструментом, що має бути добре пристосований для роботи з "робочим матеріалом", тобто із системою правових відносин, щоб забезпечити її функціонування. Таким чином, "мова права має бути, з одного боку, єдиною, щоб забезпечити єдність усередині правової системи" [Там само]. З іншого боку, вона має бути застосовною для різних цілей, тобто в різних сферах юридичної діяльності.

Існують різні думки про те, наскільки мову права можна вважати єдиною. На користь цього припущення свідчить той факт, що юристи, тобто основні носії цієї мови, отримують однакову освіту на основі єдиної мови. Крім того, в усіх галузях права мова правової практики спирається на єдину мову закону. Аргументом проти цього твердження можуть слугувати різні критерії, за якими мову права можна структурувати. Це і відмінності між правовими інститутами, в яких засобом комунікації є мова права, і різні рівні знань та компетентності учасників цієї комунікації (при цьому не слід залишати поза увагою, що межа між обсягом юридичних знань юриста і неюриста може бути розмитою), і безліч способів комунікації (наприклад, усна чи письмова) та інші аспекти. "Багато робіт останніх років спиралися на

запропоновану В. Отто класифікацію "шарів" юридичної мови", тобто її внутрішньої структури:

1. Мова законів: загальні, абстрактні правові норми, призначені законодавцем як для фахівців, так і для нехристів.

2. Мова судових рішень.

3. мова юридичної науки та експертиз: коментарі та обговорення спеціальних питань фахівцями для фахівців.

4. Мова відомчого письмового спілкування: формуляри, пам'ятки, повістки тощо.

5. Адміністративний жаргон: неофіційне обговорення спеціальних і напівспеціальних питань фахівцями.

Ці "мовні шари" відрізняються один від одного мірою необхідності точного, докладного і короткого вираження понять у мові.

"Спроби структурувати юридичну мову часто здійснюються у мовознавстві та термінознавстві, оскільки питання про структуру мови тісно пов'язане з її функціями, а відповідно, із завданнями і цілями її дослідження" [Бережна]. Тому існує безліч поглядів та критеріїв розгляду питання внутрішньої структури мови права.

Серед особливостей юридичної мови, які найчастіше піддаються критиці з боку лінгвістів, багато дослідників наводять такі:

- уживання юридичних термінів, що збігаються зі словами природної мови (наприклад, "термінологізованих слів": possession (володіння, володіння), item (річ, об'єкт));

- вживання "невизначених виразів" (public interest (інтереси громадськості));

- вживання архаїзмів;

- компактний стиль (складні номінальні групи, пасивні конструкції, заплутані синтаксичні конструкції та "непроглядні" складнопідрядні речення тощо) .

У зв'язку з цим слід звернути увагу на те, що причини виникнення проблем розуміння між юристами і не юристами у правовій та адміністративній царині полягають не в лексиці та мовних структурах, а скоріше в абстрактності спеціальних юридичних понятійних взаємозв'язків.

1.2. Поняття терміна та види термінологічних одиниць

Розвиток науки та освіти тягне за собою появу нових відносин між суб'єктами суспільства, нових речей і явищ, а отже, і назв, спеціальних слів, для цих відносин і речей.

Кожне дослідження термінологічної лексики спирається на деяке визначення терміна. З питань визначення терміна, пропонованих до нього вимог, існує багато поглядів, часто протилежних.

Специфіка значення слова, його відмінність як категорії мови від поняття як категорії думки, виявляється у функціонуванні мови як засобу спілкування. Слово – інструмент, за допомогою якого виробляється поняття як продукт порівняльної та узагальнювальної діяльності людського розуму.

Зміст терміна розкривається його дефініцією на основі виділення необхідних і достатніх ознак поняття. Зміст слова розкривається через його лексичне значення, що не передбачає логічного виокремлення ознак поняття; у слові порівняно з терміном менш визначений обсяг поняття, без застосування кількісних характеристик.

Оскільки єдиного визначення терміна в лінгвістиці поки що немає, актуальним залишається завдання такого визначення.

Академічний тлумачний словник дає таке визначення терміну: "1. Слово або словосполучення, що означає чітко окреслене спеціальне поняття якої-небудь галузі науки, техніки, мистецтва, суспільного життя тощо.

2. розм. Будь-яке слово, будь-який вислів.

// Слово або вислів, що вживається в тому чи іншому середовищі, на певній території, людьми певного фаху " [СУМ, с. 88].

За О.Д. Пономарів, "термін – це одиниця історично сформованої термінологічної системи, що визначає поняття та його місце в системі інших понять, виражається словом або словосполученням, служить для спілкування людей, пов'язаних єдністю спеціалізації, належить до словникового складу мови й підпорядковується її законам" [Пономарів, с. 91].

За Т.Р. Кияком, "Терміни позначають глибокі наукові поняття, на відміну від звичайних слів, які позначають повсякденні, примітивні поняття" [Кияк, с. 28].

Наприклад, Стацюк Р.В. зазначає, що термін – це динамічний елемент, який функціонує в живій мові і постійно піддається змінам, серед основних його характерних ознак слід виділити такі: 1) точність; 2) дефінітивність; 3) системність; 4) номінативність; 5) стилістична нейтральність; 6) мотивованість [Стацюк, с. 115].

Основне у специфіці терміна – у його спеціальному, професійному вживанні, сфера його поширення обмежена певною галуззю знання. Але термін не перестає бути терміном, якщо його впізнають за межами кола фахівців.

Отже, можна дати коротке робоче визначення терміна: "термін – це мовний знак, що репрезентує наукове поняття спеціальної, професійної галузі знання". Як бачимо, вже у визначенні закладено основні характеристики терміна, такі як однозначність і відсутність емоційного забарвлення. У своїй роботі будемо приділяти увагу багатоконпонентним або багатоскладовим термінам.

Термінологічні словосполучення є семантичними цілісними поєднаннями двох або більшої кількості слів, пов'язаних за допомогою прийменника або без. "Термінологічні словосполучення – це словосполучення, які є вживаними у певній галузі науки, культури тощо, є конкретними, мають одне та чітке значення, що окреслює поняття. Вони можуть бути стійкими і вільними поєднаннями" [Білоусова, с. 96].

У науково-технічній термінології трапляється велика кількість термінів, що складаються з кількох компонентів.

Багатокомпонентні терміни:

а) словосполучення, у яких смисловий зв'язок між компонентами виражений шляхом примикання. Наприклад: justice system - система правосуддя;

б) словосполучення, компоненти яких оформлені граматично за допомогою прийменника або наявності закінчень. Наприклад: powers of arrest - право на арешт.

Терміни-словосполучення поділяються на три типи.

До першого типу належать терміни-словосполучення, обидва компоненти яких є словами спеціального словника. Вони самостійні і можуть вживатися поза цим словосполученням, зберігаючи властиве кожному з них окремо значення. Але вони набувають нового значення, що володіє відомою смисловою самостійністю.

До другого типу належать три види термінів-словосполучень:

1) у яких тільки один компонент – технічний термін, а другий належить до слів загальнонавчальної лексики. Цей спосіб утворення науково-технічних термінів, на думку О.Білоусова, більш продуктивний, ніж перший;

2) у яких перший компонент (прикметник) має спеціальне, специфічне для тієї чи іншої галузі науки значення;

3) другий компонент яких вживається в основному значенні, але в сполученні з першим компонентом є терміном із самостійним, специфічним для певної галузі значенням.

До третього типу належать терміни-словосполучення, обидва компоненти яких являють собою слова загальнонавчальної лексики, і тільки поєднання цих слів є терміном: "Даний спосіб утворення науково-технічних термінів не є продуктивним" [Там само, С. 98-99].

Узагальнюючи все вищесказане в параграфі, зазначимо, що кожне дослідження термінологічної лексики спирається на певне визначення

терміна. Ми виокремили різницю між простим словом і терміном і дали йому визначення, з'ясували, що термін прагне однозначності, але він може змінити свій зміст залежно від контексту. Він має бути якомога коротшим і точнішим.

Під час роботи ми також визначили, що терміни бувають одно- і багатоскладовими, а також навели деякі види багатокомпонентних термінів.

1.3. Основні прийоми перекладу термінів

Переклад термінів-словосполучень особливих труднощів не становить. Визначальний компонент або головне слово словосполучення виступає в ролі родового поняття стосовно всього терміна. Визначальний компонент, здебільшого, виражає головний зміст, значення терміна.

Переклад термінів-словосполучень починають із перекладу іменника, який є основним компонентом, і тому послідовно перекладають кожен смислову групу, найчастіше справа наліво.

Відмінності в структурі термінів англійської та української мов спостерігаються:

1. У лексичному складі та морфолого-синтаксичній структурі термінів вони мають об'єктивні лінгвістичні причини: англійські терміни, до структури яких входить субстантивний визначальний компонент, не можуть бути перекладені на українську мову без розбіжностей у морфолого-синтаксичній структурі, зумовлених відмінностями в граматичному ладі мов. Розбіжності в морфолого-синтаксичній структурі не перешкоджають передачі значення виражаємої терміноелементами інтегральної або диференціальної ознаки.

2. На семасіологічному рівні. Тут можна виділити три групи термінів:

а) терміни ВМ і МП, які традиційно розглядаються як еквівалентні, але мають певні розбіжності в точному обсязі понять. Як правило, розбіжності пов'язані з принциповими відмінностями в наукових реаліях ВМ і МП, і прийняті еквіваленти дають змогу найточніше передати семантику одиниць ВМ під час перекладу тексту.

б) терміни ВМ, що характеризуються багатозначністю в МП.

З термінів, що становлять цю групу, більшу частину одиниць становлять однослівні терміни.

У переважній більшості випадків багатозначність має суто лінгвістичну причину, тобто не зумовлюється розбіжностями в системі понять ВМ і МП, а виникає на рівні мовного вираження понять.

3 Явище безеквівалентності виникає внаслідок відсутності або недиференційованості того чи іншого поняття, що позначається терміном ВМ, у терміносистемі МП. Основна причина безеквівалентності – відмінності в реаліях наукової дійсності, що призводять до відсутності в МП тих чи інших понять ВМ. Переважна більшість безеквівалентних термінів може бути перекладена за допомогою калькування, із застосуванням граматичних і лексичних трансформацій (заміна частин мови, лексична заміна). Описовий переклад через його громіздкість може бути використаний значно рідше. Транскрипція і транслітерація використовуються в поодиноких випадках під час перекладу термінів-слів, коли можливе органічне включення запозичення в систему понять відповідної галузі.

Окремого розгляду потребує переклад скорочень у юридичних текстах.

Є кілька видів перекладу коротких варіантів юридичних термінів:

- 1) передача англійського скорочення еквівалентним українським скороченням;
- 2) запозичення англійського скорочення;
- 3) передача англійського скорочення методом транслітерації;
- 4) передача англійського скорочення методом транскрипції;
- 5) описовий переклад англійського скорочення;
- 6) створення нового україномовного скорочення.

Наведемо приклади скорочень: 1) А.С.С. (American Corporation Cases) – збірник рішень в американських справах про корпорації; 2) ВА (Bankruptcy Act) – закон про банкрутство; 3) ChJ. (Chief Justice) – головний суддя; 4) HСJ (High Court of Justice) – Високий суд правосуддя; 5) I.C.L.Q. (International and

Comparative Law Quarterly) щоквартальний журнал з питань міжнародного та порівняльного права.

Під час перекладу правових документів особливу увагу слід приділяти лексичній безеквівалентності, тому що в усіх мовах існують слова і стійкі словосполучення іноземної мови, які не мають більш-менш повних відповідників у вигляді лексичних одиниць. Наприклад, більшості україномовних не відомі такі явища, як primaries – попередні вибори, що визначають кандидатів у президенти від двох політичних партій США.

Наведемо приклад: Перед голосуванням кожен громадянин повинен зареєструватися відповідно до законів свого штату. [This Gives Him The Right Of Participating In Primaries](#) (Перед голосуванням кожен громадянин повинен зареєструватися відповідно до законів свого штату. Це дає йому право взяти участь у попередніх виборах).

Основна стилістична риса юридичного тексту – точний і чіткий виклад матеріалу за майже повної відсутності виразних елементів, що надають мові емоційної насиченості. Для юридичних матеріалів характерна відсутність будь-яких емоційно-експресивних засобів. Так, наприклад, в інших жанрах мови дієслово to reject може мати експресивне забарвлення і відповідно перекладатися емоційно забарвленим дієсловом відкинути: *Their brazen claims were categorically rejected* (Їхні нахабні претензії були категорично відкинуті). Це ж дієслово в юридичних матеріалах має перекладатися стилістично нейтрально: відхилити. *The amendment was rejected by a majority of 5 to 3 with 2 abstaining* (Поправка була відхилена більшістю голосів: п'ять голосів проти трьох, за двох тих, хто утримався).

Отже, у першому розділі кваліфікаційної роботи дали визначення терміну "переклад". У багатьох лінгвістів ця проблема викликає інтерес, і кожен із них пропонує свої трактування поняття. Цим і зумовлено існування різних визначень і тлумачень цього терміна. У принципі всі вони схожі, але якість перекладу розуміють по-різному. Лінгвісти сперечаються про найкращі способи перекладу та рівень еквівалентності.

Значення ж поняття "термін", яке дамо в другому параграфі, також не відрізняється однозначністю, і зміст кожного терміна залежить від контексту. Оскільки мета нашої роботи – дослідити способи перекладу англomовних багатокomпонентних термінів юридичного дискурсу на українську мову, то проаналізували всі можливі прийоми для подібного типу термінологічних одиниць.

Переклад термінів-словосполучень починається з визначення головного компонента, від нього залежатиме переклад усього терміна і значення залежних слів.

Які з прийомів перекладу трапляються частіше і якнайкраще відображають значення терміна, розглянемо в практичній частині нашої роботи.

Юридичний термін є ядром юридичного тексту. Юридичний термін – це слово або словосполучення, які виражають поняття тієї чи іншої галузі права, є органічною частиною системи понять цієї галузі та мають чітке, офіційно вказане визначення в нормативних актах, підручниках, юридичних словниках та енциклопедіях.

Існує ціла низка способів перекладу юридичних термінів:

- 1) переклад за допомогою лексичного еквівалента;
- 2) транскрипція або транслітерація;
- 3) калькування;
- 4) описовий переклад;
- 5) комбінований переклад.

Також використовуються прийом переміщення, прийом лексичних додавань і прийом опущення.

Знання юридичних термінів, звісно ж, дуже важливе під час перекладу юридичних текстів, але не тільки від прекрасного володіння юридичною термінологією залежить якість перекладу.

Юридичний переклад має бути насиченим усіма особливостями і деталями, які властиві юриспруденції та галузі права. Для цього до роботи має

бути залучений відповідальний фахівець, який майстерно підходить до питань організації та виконання юридичного перекладу. Для найкращої якості перекладу перекладачеві потрібна безперервна багаторічна підготовка, великий досвід роботи, а іноді й друга вища освіта в тій галузі, в якій перекладач працює. Перекладачеві, який займається перекладом спеціальних юридичних текстів, бажано мати додаткову підготовку, свідоцтва, сертифікати та інші документи, що підтверджують факт поглибленого розуміння всіх питань, що стосуються перекладу юридичних текстів, – різної юридичної документації, договорів і статутів.

Під час перекладу юридичного тексту необхідно враховувати мовні особливості, аспекти юриспруденції, нововведення, які періодично з'являються в англійській мові. Юридичний переклад на сьогоднішній день дуже затребуваний на ринку перекладацьких послуг.

РОЗДІЛ II. ПРАКТИЧНИЙ АНАЛІЗ ПЕРЕКЛАДУ ЮРИДИЧНОГО ДИСКУРСУ

2.1. Загальні питання перекладу текстів юридичного дискурсу

Юридичний дискурс характеризується наявністю спеціальних термінів, термінологічних зворотів, він застосовується в професійній юридичній діяльності, в доктринальній юридичній літературі і сприяє формуванню єдності юридичної науки, її сприйняттю суспільством, практики використання. Юридичний дискурс є різновидом інституційного дискурсу. Він представляє собою специфічну статусно-орієнтовано взаємодію учасників, споріднених за своїм професійним спрямуванням, яке визначає їх становище у суспільстві, правила і норми поведінки, специфікую спілкування у певних, чітко визначених даним поняттям правових ситуаціях.

Актуальність питань контрастивного аналізу мов у правовій сфері, а також методології та техніки перекладу юридичних текстів зумовлена значними змінами, що відбулися у сфері політичних та економічних міжнародних відносин в останні десятиліття, насамперед у державах-членах ЄС. З цієї причини ця тема дедалі частіше привертає увагу дослідників. Окреслимо діапазон обговорюваних у зв'язку з цим питань: у чому полягають особливості перекладу юридичних текстів, хто і з якою метою перекладає тексти, яка якість перекладу потрібна тощо. Відповіді на ці питання пропонує П. Бертелоот:

- У чому полягають труднощі та яка специфіка перекладу текстів різних правових галузей?

Труднощі перекладу виникають частіше, якщо "текст, що перекладається, належить до сфери, в якій національні та регіональні особливості правової системи яскравіше виражені (наприклад, процесуальне право, сімейне право, адміністративний устрій)" [Berteloot].

Навпаки, тексти з правових галузей, заснованих на міжнародному обміні та співпраці, легше піддаються перекладу (наприклад, торговельне право, банківське право, сфера захисту прав споживачів). Останнє можна сказати і про деякі галузі права, що однаково розвиваються і формуються в державах, які перебувають на приблизно однаковому рівні суспільно-економічного розвитку (наприклад, право навколишнього середовища).

- З якою метою перекладають тексти?

"У той час як у порівняльному правознавстві тексти перекладають здебільшого з пізнавальною метою, в інших сферах переклади безпосередньо впливають на здійснення правосуддя і забезпечення правопорядку [Berteloot]". Так, на міждержавному рівні переклади потрібні здебільшого для здійснення права, а в міжнародному праві переклади необхідні для проведення міжнародних угод.

- Які тексти перекладаються?

Тексти, що перекладаються, належать до найрізноманітніших типів, під час перекладу яких слід враховувати, що "кожна категорія текстів (передусім це стосується законів і судових рішень) вирізняється властивим їй стилем і мовними особливостями, які мають бути за можливості збережені в тексті перекладу [Там само]".

- Якими є мови перекладу і в чому полягають особливості перекладу з різних мов?

Якщо мови та правові системи споріднені, то переклад здійснювати легше, проте мовна спорідненість не полегшить перекладачеві його завдання, якщо правові системи сильно відрізняються одна від одної. Для збереження правового змісту юридичні тексти слід завжди перекладати з оригінальної мови та уникати перекладу з перекладеного тексту (такі випадки часто трапляються, наприклад, із перекладами зі "спільної" мови, наприклад, з англійської, звітів про становище в певній правовій сфері в різних державах).

- Хто перекладає?

Оскільки переклад юридичних текстів вимагає глибоких спеціальних знань, то юридичні тексти часто перекладаються юристами, а не професійними перекладачами. "Ця практика утвердилася, зокрема, в адміністрації ЄС, де юристи перевіряють тексти, створені перекладачами, а в Суді ЄС як перекладачі працюють тільки юристи [Там само]".

- Які допоміжні засоби використовуються під час перекладу?

Традиційні допоміжні засоби перекладача – одномовні та двомовні словники й довідники – для юридичних перекладів часто недостатні. Тому перекладачі користуються і науковою літературою. "Багато дослідників звертають увагу на відсутність хорошої довідкової літератури, яка містила б об'ємну інформацію про юридичні поняття та сфери їхнього вживання [*Там само*]". Однак, разом із тим, більшість дослідників визнають, що створення таких довідників є вкрай трудомістким процесом.

- Наскільки якісним має бути юридичний переклад?

Якість перекладу полягає в його точності, зрозумілості та гарному стилі. Однак усі ці якості часто виключають одна одну. Значення характеристик зрозумілості, точності та стилю перекладу різне залежно від типу юридичного тексту, його функції та адресата. Так, наприклад, під час перекладу юридичних дискусій, призначених для ознайомлення з певними правовими питаннями широкого кола читачів, зрозумілість і стиль можуть виявитися важливішими за точність передачі інформації. А в перекладі вироку, який має бути приведений у виконання в іншій країні, точність є найважливішою вимогою.

- Яка юридична сила тексту перекладу?

У міжнародних угодах тексти всіма офіційними мовами, на відміну від неофіційних мов, мають однакову юридичну силу. У країнах із кількома державними мовами тексти законів, які існують згідно з конституцією всіма цими державними мовами, мають рівну юридичну силу. Те саме стосується і права ЄС. Однак тлумачення законів та інших юридичних актів ЄС вимагає обов'язкового порівняння їхніх текстів різними офіційними мовами. Таким чином, наявність декількох офіційних мов пов'язана з підвищеним ризиком порушення правової безпеки.

Тепер розглянемо види юридичного перекладу.

Юридичний переклад, тобто переклад текстів, що відносяться до галузі права і використовуються для обміну юридичною інформацією між людьми, які розмовляють різними мовами, включає в себе:

Переклад особистої документації:

- переклад паспорта, переклад трудової книжки, переклад свідоцтва про укладення шлюбу;

- переклад свідоцтва про розірвання шлюбу;
- переклад свідоцтва про народження;
- переклад свідоцтва про смерть;
- переклад шлюбного договору;
- переклад згоди на виїзд неповнолітньої дитини тощо.

Переклад ділової документації:

- переклад договору купівлі-продажу;
- переклад договору страхування;
- переклад страхового поліса;
- переклад договору оренди;
- лізингу;
- переклад трудового договору;
- переклад кредитного договору та угоди;
- переклад міжнародних угод і контрактів;
- переклад фінансового доручення та гарантії;
- переклад бухгалтерської та фінансової звітності;
- переклад сертифікатів і свідоцтв;
- переклад ліцензії;
- переклад довіреності;
- переклад печатки;
- переклад технічної документації тощо.

Юридичний переклад не дарма вважається одним із найскладніших видів перекладу. Багато в чому це зумовлено тим, що під час перекладу юридичних текстів як з української мови на іноземну, так і навпаки звичайних навичок перекладача недостатньо. Юридичний переклад не може бути здійснений коректно без використання спеціальних знань у відповідній галузі права, без знання специфіки конкретного виду правовідносин. Необхідно орієнтуватися в чинному законодавстві, а також володіти спеціальною

лексиною і знати про особливості використання іноземної юридичної термінології в конкретному контексті.

Юридичний переклад завжди пов'язаний з певними труднощами – зокрема, неможливо перекласти нормативний акт, договір та інші документи, не розбираючись у тонкощах використання англійської юридичної термінології.

І тут найчастіше фахівці стикаються з *legalese* – особливим стилем, специфічними формулюваннями і конструкціями, на основі яких побудовано велику кількість документів.

Legalese – англійський термін, який зазвичай використовується як синонім до поняття юридичного стилю викладу. Це особлива юридична мова, особлива манера побудови фраз і речень, яка для осіб, необізнаних у тонкощах англійської юридичної термінології, часто здається позбавленою сенсу.

Юридична манера викладу вважається особливо формальною. Цей формалізм проявляється в довгих багатоскладових реченнях, громіздких зворотах і специфічній термінології.

Legalese найчастіше використовується під час складання нормативних правових актів і судових рішень, проте іноді цей формалізм можна зустріти і в повсякденному спілкуванні юристів.

Варто зазначити, що сьогодні дедалі популярнішим стає *the Plain English movement* – тенденція до використання звичайної, повсякденної англійської мови замість *legalese*. Проте англійські юристи визнають, що неможливо повністю відмовитися від використання *legalese* в юридичній теорії та практиці.

Чому ж, незважаючи на свою громіздкість і важкість для розуміння, *legalese* досі користується популярністю серед англійських юристів?

Виокремимо певні аргументи:

- вироблена століттями термінологія практично повністю виключає можливість неправильного тлумачення документів. *Legalese* – точніша і менш двозначна, ніж загальноприйнята англійська. Проте, тексти, написані в стилі

legalese, містять настільки громіздкі й витіюваті конструкції, що вони стають ще більш двозначними, ніж написані загальнодоступною мовою;

- другим аргументом на користь legalese є те, що необхідність передбачити всі можливі ситуації в даному випадку важливіша за стислість формулювань і стислість викладу. Оскільки використання громіздких юридичних конструкцій зумовлюється необхідністю точно визначати юридичні явища. Юридична термінологія має бути чіткою, а формулювання не повинні містити неясності або двозначності. В іншому разі утворюються так звані "legal loopholes" – лазівки, прогалини в законодавстві.

Досі існує величезна кількість документів і прецедентів, які були складені в стилі legalese і які досі є джерелом англійського права.

Переписування, адаптування документів – дуже непросте і довготривале заняття. А якщо при цьому доводиться змінювати стиль викладу, то цей процес може затягнутися вдвічі-втричі. При цьому часто складно зберегти й абсолютно точно передати вкладене в конкретну фразу або слово смислове значення без звернення до допомоги legalese.

Англійському legalese притаманні такі риси:

- використання слів і виразів, які не несуть жодного смислового навантаження у звичайному, повсякденному розумінні. Проте в legalese вони мають конкретне значення, наприклад:

nemo dat (nemo dat quod not habet) – принцип, згідно з яким ніхто не може передати або продати те, прав власності на що він не має;

replevin – позов про повернення володіння рухомою річчю, віндикаційний позов;

- використання слів і виразів, які крім звичайного, повсякденного сенсу мають ще й особливе юридичне значення, зокрема:

pusance (tort of pusance) – делікт, заснований на порушеному праві особи спокійно володіти власністю;

consideration (valuable consideration) – зустрічне задоволення; один із необхідних елементів договору для того, щоб той міг бути примусово здійснений у судовому порядку;

- використання формальної лексики, яка вважається застарілою і дуже рідко вживається в повсякденному спілкуванні:

hereinafter – далі за текстом, надалі;

aforsaid – раніше згаданий.

- побудова дуже довгих речень, що містять велику кількість зворотів, які доповнюють або характеризують первісне твердження:

«For the authority of these maxims rests entirely upon general reception and usage; and the only method of proving, that this or that maxim is a rule of the common law, is by showing that it hath been always the custom to observe it» [Simpson 1973: 78].

"Бо авторитет цих сентенцій цілком ґрунтується на загальному сприйнятті та використанні; і єдиний спосіб довести, що та чи інша сентенція є нормою загального права, полягає в тому, щоб показати, що її завжди було прийнято дотримуватися".

- частотність уживання таких модальних дієслів, як shall, will:

«[...] the generality of subsection above shall not be taken to be prejudiced by any enactment [...]» или «[...] he shall be removed from office as a justice of the peace in accordance with section 6 of this Act [...]» [Hiltunen 1990: 94].

"[...] загальний характер наведеного вище підрозділу не повинен розглядатися як такий, що порушується будь-яким нормативно-правовим актом [...]" або "[...] він повинен бути відсторонений від посади мирового судді відповідно до розділу 6 цього Закону [...]"

- велика кількість пасивних конструкцій:

«It may be true that such parts of the common law [...] are based upon, or (are) consistent with, ideas and values [...]» [Simpson 1973: 80].

"Може бути правдою, що такі частини загального права [...] ґрунтуються на ідеях і цінностях або (узгоджуються з ними) [...]" .

З огляду на перелічені вище особливості legalese і важливість цього явища в досягненні еквівалентності перекладу правових документів переконує в необхідності його вивчення

2.2. Стилiстична характеристика правових документiв

Розглядаючи стилiстичну характеристику правових документiв, мова яких належить до пiдгрупи офiцiйно-дiлового стилю, необхідно стисло розглянути сам офiцiйно дiловий стиль, адже його основнi особливостi та характеристики притаманнi i юридичному стилю текстiв.

Розглядаючи саме поняття "офiцiйно-дiловий стиль", необхідно зазначити, що насамперед це мова дiлового спiлкування, яку використовують головним чином пiд час складання управлiнських документiв. До нього повною мiрою застосовнi норми лiтературної мови, проте вiн має i свої яскраво вираженi особливостi.

У низцi книжкових стилiв офiцiйно-дiловий стиль окреслено найчiткiше. Вiн обслуговує правову й адмiнiстративну дiяльнiсть пiд час спiлкування в державних установах, у судi, пiд час дiлових i дипломатичних переговорiв: дiлове мовлення забезпечує сферу офiцiйно-дiлових стосункiв i функцiонує в царинi права та полiтики. Офiцiйно-дiловий стиль реалiзується в текстах законiв, указiв, наказiв, iнструкцiй, договорiв, угод, розпоряджень, актiв, у дiловому листуваннi установ, а також у довiдках юридичного характеру тощо. Незважаючи на те, що цей стиль зазнає серйозних змiн пiд впливом соцiально-iсторичних зрушень у суспiльствi, вiн вирiзняється з-помiж iнших функцiональних рiзновидiв мови своєю стабiльнiстю, традицiйнiстю, замкненiстю i стандартизованiстю.

Дiловий стиль – це сукупнiсть мовних засобiв, функцiя яких – обслуговування сфери офiцiйно-дiлових вiдносин, тобто вiдносин, що виникають мiж органами держави, мiж органiзацiями або всерединi них, мiж органiзацiями та приватними особами в процесi iхньої виробничої,

господарської, юридичної діяльності. Розгалудженість цієї сфери дає змогу розрізняти щонайменше три підстилі (різновиди) ділового стилю:

- 1) власне офіційно-діловий (канцелярський);
- 2) юридичний (мова законів і указів);
- 3) дипломатичний.

Розглянемо особливості юридичного підстилю офіційно-ділового стилю на прикладі правових документів.

Основні особливості юридичного стилю викладу – це точність, що виключає можливість будь-яких багатозначностей і незрозумілостей; звуження діапазону використовуваних мовленнєвих засобів; мовний стандарт – прагнення до вираження думки в одноманітний спосіб, застосування для цього готових мовних формул-кліше; високий ступінь повторюваності (частотність) окремих ділянок текстів документів. Названі риси відображаються в оформленні ділових паперів і правових документів: характері композиції, розташуванні частин тексту, виділенні абзаців, рубрикації, шрифту тощо.

Розглянемо ці особливості більш детально.

1. Необхідними особливостями правових документів є повнота і своєчасність інформації, точність, лаконізм формулювань. Основне завдання перекладача правового документа – чітко перекласти відомості, що мають правову силу. Нейтральний тон викладу є нормою ділового етикету. Тому за межами юридичної мови опиняються, наприклад, форми, що мають емоційно-експресивне забарвлення (іменники та прикметники із суфіксами суб'єктивної оцінки, вигуки). Використання розмовних, просторічних, діалектних та інших слів і фразеологічних зворотів у юридичному мовленні неприпустиме.

2) Обмеження типів мовних одиниць, які використовуються в текстах правових документів, і загальна регламентація їхньої форми зумовлюють іншу найважливішу особливість юридичного мовлення – високу частотність окремих мовних форм на певних ділянках текстів правових документів. У правових документах, як правило, не допускається використання неологізмів

(навіть утворених за традиційними моделями), якщо вони не мають термінологічного сенсу і можуть бути замінені загальнолітературними словами. Якщо ж вони вживаються, то потребують пояснень у тексті (зазвичай у дужках). "Спеціальна лексика", навпаки, використовується дуже широко. Це поняття пов'язане з тими групами слів, які відносяться до будь-якої професії або виду діяльності. До спеціальної лексики включають терміни, професіоналізми та професійно жаргонні слова.

Терміни – це такі слова або поєднання слів, значення яких суворо обумовлене в межах даної спеціальності.

Зазвичай терміни закріплені за однією спеціальністю. Однак вони можуть переходити з однієї галузі знання в іншу, зберігаючи своє первісне значення або збагачуючись новими смисловими відтінками. Терміни, що знайшли широке вживання в різних галузях знання, втрачають свій вузькоспеціальний характер. Нерідко вони переходять у розрізнення у розряд "книжкових" слів, які не закріплені за будь-якою вузькою сферою вживання або будь-яким окремим видом писемного мовлення.

Професіоналізми зазвичай загальнозрозумілі й у межах тієї чи іншої спеціальності загальноживані.

У правових документах не можна вживати архаїчні канцеляризми. Недоречні в них і багато нових професіоналізмів, особливо в тих випадках, коли думка може бути виражена словами загальнолітературного вжитку або за допомогою "узаконених" термінів.

Професійно-жаргонна лексика може розглядатися як форма професійного просторіччя. Уживання таких слів припустиме лише в особливих умовах – для досягнення стилістичних цілей.

Розглядаючи синоніми, необхідно пам'ятати, що помилки під час їхнього вживання нерідко виникають через те, що багатозначне слово може бути синонімічним до іншого тільки в одному зі своїх значень. Наприклад, характерне для ділових текстів слово *request* (запит) в одному зі значень є синонімічним слову *demand* (вимога) (обов'язково у формі множини): *demands*

(запити) / *demands* (вимоги) покупців. Водночас воно не має притаманного слову *demands* (вимоги) значення "норма, порядок, яким будь-хто має відповідати".

Уживання фразеологізмів у юридичному мовленні підпорядковується історично сформованим правилам, закріпленим традицією та обов'язковим для всіх. Помилки можуть бути в лексичному складі фразеологізму, в його граматичному оформленні, а також у стилістичному плані. У юридичному підстилі використовуються стійкі вирази книжкового характеру або стилістично нейтральні фразеологізми, позбавлені експресивності.

Одним із поширених недоліків офіційного стилю є тавтологія. Це повтор однокорених слів у межах одного словосполучення. Ця стилістична помилка робить юридичний текст важким і ускладнює його розуміння.

Зіставлення юридичних, наукових, публіцистичних (газетних) і художніх текстів дає змогу виокремити й деякі граматичні особливості юридичного підстилю офіційно-ділового стилю.

1. Переважне використання простих речень (як правило, розповідних, поширених, повних). Питальні та окличні речення практично не зустрічаються.

Зі складних речень більш поширеними є безсполучникові та складнопідрядні з підрядними пояснювальними, умовними, причини та мети. Широке вживання конструкцій з відмінковими прийменниками дає змогу уникати вживання складнопідрядних речень із підрядними причини, мети, умови. Підрядні частини місця і часу взагалі маловживані.

2. Використання речень із великим числом слів, що зумовлене:

а) поширеністю речень, дуже часті, наприклад, конструкції з послідовним підпорядкуванням однотипних відмінкових форм;

б) великою кількістю речень з однорідними членами (їхня кількість навіть у лінійно записаних фразах може сягати двадцяти і більше).

У правових документах часто застосовуються скорочені слова й аббревіації. Основний принцип скорочення – скорочені слова й аббревіації не повинні ускладнювати розуміння тексту або вести до подвійного тлумачення.

Стандартизація юридичного мовлення (насамперед мови типової правової документації) – одна з найприкметніших рис юридичного підстилю. Процес стандартизації розвивається здебільшого у двох напрямках [Місяк]:

а) у широкому використанні готових, уже усталених словесних формул, кліше, трафаретів, штампів;

б) у частій повторюваності одних і тих самих слів, форм, зворотів, конструкцій, у прагненні до однотипності способів вираження думки в однотипних ситуаціях, у відмові від використання виразних засобів мови.

Із процесом стандартизації юридичної мови тісно пов'язаний і процес її фразеологізації. Це можна простежити на прикладах вживання в численній правовій документації вербономінантів (дієслівно-іменних словосполучень), які в діловій мові стають універсальним засобом і часто використовуються замість паралельних їм власне дієслівних форм. Вербономінанти широко проникають у юридичну мову у зв'язку з тим, що в деяких випадках їхнє використання стає обов'язковим (по-іншому сказати не можна): *prevent rejection* (допустити шлюб), *perpetrate a crime* (скоїти злочин), *take a position* (обійняти посаду), *assign responsibility* (покласти відповідальність). Їхнє значення може не збігатися зі значенням паралельних їм дієслів: сполучення провести змагання не тотожне дієслову змагатися. Вербономінанти не лише називають дію, а й виражають певні додаткові смислові відтінки, точно кваліфікують певні явища. Наприклад, *вчинити наїзд* – термінологічне словосполучення, що є офіційним найменуванням певного виду дорожніх пригод.

Іншими особливостями юридичного підстилю є точність, імперативність, об'єктивність і документальність, конкретність, офіційність, лаконічність.

Мовні засоби юридичного підстилю в правових документах утворюють відносно замкнену систему, основу якої складають специфічні одиниці трьох рівнів: лексичного, морфологічного та синтаксичного.

На лексичному рівні, крім загальноновживаних і нейтральних слів, можна виділити [Місяк] :

а) слова і словосполучення, що вживаються переважно в юридичних документах і закріплюються в адміністративно-канцелярському мовленні (proper (належний), due (належний), bondsman (поручитель), protect the rights and freedoms (охороняти права і свободи), ensure equality (забезпечувати рівноправність) тощо);

б) терміни, професіоналізми та словосполучення термінологічного характеру, що зумовлено змістом правових документів (найчастіше зустрічаються терміни: collection (стягнення), laws (законодавство), respondent (відповідач), ratify (ратифікувати), applicant (заявник) тощо).

Багато слів із забарвленням юридичного підстилю утворюють антонімічні пари: plaintiff – defendant (позивач – відповідач), punished – justified (покараний – виправданий), aggravating – mitigating (обтяжувальні – пом'якшувальні (обставини)) тощо.

Специфічними рисами відрізняється і фразеологія офіційно-ділового стилю. Тут немає образних фразем, немає зворотів зі зниженим стилістичним забарвленням тощо. Натомість дуже широко представлені стилістично нейтральні та міжстильові фразеологізми.

Також слід зазначити суто іменний характер юридичного підстилю правових документів. Один і той самий іменник у текстах документів може повторюватися навіть у поруч розташованих реченнях і не замінюватися займенником. У розмовній мові або в художньому тексті таке вживання кваліфікували б як тавтологію (невиправдане повторення одного й того самого слова). У юридичному ж підстилі такі повтори функціонально зумовлені, оскільки з їхньою допомогою вдається уникнути неправильних тлумачень.

У правових документах широко вживаються іменники, які називають людей за ознакою, зумовленою будь-якою дією або відношенням: employer (наймач), plaintiff (позивач), defendant (відповідач), witness (свідок), applicant (заявник) і т. д. Вживання іменників, що позначають посади та звання, у цьому стилі можливе тільки у формі чоловічого роду.

Числівники в правових документах пишуться цифрами, за винятком таких грошових документів, як рахунки, довіреності, розписки тощо.

Особливістю стилю правових документів є також переважне вживання інфінітива порівняно з іншими дієслівними формами.

Імперативність мови, що передбачає подальші обов'язкові дії адресата, вимагає в даному стилі повноти і точності вираження. Цим багато в чому й пояснюється ускладненість синтаксису правових документів, у якому відображається тенденція до деталізації та класифікації, до розгляду в єдності констатувального і розпорядчого боків, причинно-наслідкових і умовно-наслідкових відносин.

Синтаксичні особливості стилю, що розглядається, тісно пов'язані з лексичними та морфологічними.

Особливістю синтаксису зазначеного стилю є також переважне використання непрямого мовлення. До прямої мови вдаються лише тоді, коли законодавчі акти та інші документи цитуються дослівно.

Деяку синтаксичну ускладненість юридичного підстилю компенсують кліше та стандартизація. Іноді оволодіння ними потребує спеціального навчання. За необхідності масового вживання кліше використовують надруковані бланки та певні форми, які надають у спеціальних довідниках.

Крім усіх зазначених особливостей, стилю, що розглядається, притаманні й деякі інші ознаки. Наприклад, велику роль відіграють рубрикація й абзацне членування текстів, а також так звані реквізити (постійні елементи): найменування документа, вказівка адресата й автора, виклад суті справи, дата і підпис автора (особи або організації) тощо [Місяк]. Тому, хто перекладає той чи інший документ, необхідно правильно перекласти суму реквізитів, їхній

взаємозв'язок і послідовність викладення. Це й утворює форму правового документа.

Перелічені відмінні мовні риси стилю правових документів органічно вписуються в письмову сферу вживання цього стилю, є об'єктивним фактом мови, їх застосування в текстах документів є закономірним і закріпленим традицією [Місяк] .

Адже юридичний переклад завжди пов'язаний із певними труднощами – зокрема, неможливо перекласти нормативний акт, договір та інші документи, не розбираючись у тонкощах використання англійської юридичної термінології. Якраз тут і стикаються фахівці-перекладачі з *legalese*. *Legalese* – англійський термін, який зазвичай використовується як синонім до поняття юридичного стилю викладу. *Legalese* найчастіше використовується під час складання нормативних правових актів і судових рішень, проте іноді цей формалізм можна зустріти і в повсякденному спілкуванні юристів.

Таким чином, розглянута стилістична характеристика правових документів у юридичному підстилі офіційно-ділового стилю посідає одне з важливих місць, що становить величезний інтерес для вивчення й аналізу.

2.3. Структурно-мовні особливості перекладу юридичної термінології

Велику роль у приверненні уваги лінгвістів до проблеми перекладу відіграла якісна зміна перекладацької діяльності. Поряд із художньою літературою почали перекладати й нехудожні тексти: науково-технічні, суспільно-політичні, економічні та, звісно ж, юридичні. Переклад цих текстів посів перше місце за обсягом і значущістю. Якщо в художньому перекладі основні проблеми перекладача пов'язані з необхідністю передавати художньо-естетичні особливості оригіналу і його індивідуально-авторську специфіку, то

труднощі інформативного перекладу, головним чином, лінгвістичного характеру. Ці проблеми визначаються відмінностями у значеннях одиниць двох мов, у їхньому функціонуванні. Коріння також знаходяться в розбіжності "картин світу".

Уважаємо це нерозв'язним завданням для перекладача та лінгвіста. Розвиток стосунків між людьми веде до появи нових понять, до того ж змінюються і самі люди, їхнє світосприйняття. У цьому процесі встановлення чітких законів, у нашому випадку, методів перекладу юридичної термінології, неможливе, тому що мова, як її система, із часом зазнає змін.

Перш ніж безпосередньо почати переклад термінологічної одиниці, повинні проаналізувати її складові.

Розділимо схему на чотири пункти:

- 1) визначимо, до яких частин мови належать компоненти терміна;
- 2) зазначимо їхню приналежність до словників: загальноживаної лексики або спеціальної (термінологічної);
- 3) виділимо головні компоненти та визначальні слова;
- 4) визначимо тип багатокomпонентного терміна;
- 5) власне переклад.

Переклад багатокomпонентного терміна-словосполучення починають із перекладу іменника, що є визначальним компонентом, і потім послідовно перекладають кожну смислову групу, найчастіше від правого краю до лівого.

1) The Home Office

1) Home – прикметник;

Office – іменник.

2. Home – домашній;

Office – міністерство.

Слова загальноживаної лексики.

3. Office – головний компонент;

Home – визначальний компонент.

4. Двоскладовий термін, що складається з прикметника та іменника, слова якого є загальноживаними, але в поєднанні дають нове значення одне одному і створюють термін.

Під час перекладу значення слова "Home" змінюється, оскільки воно залежить від головного компонента словосполучення "Office". Отже "Home" перекладатиметься відповідно до значення "Office". Слово "Home" ми перекладемо групою пояснювальних слів. При цьому змінився зв'язок між компонентами словосполучення (граматичний зв'язок, примикання) і порядок їхнього слідування, відповідно до системи мови. Під час перекладу всього словосполучення використовували прийом перекладу родовим відмінком.

The Home Office – міністерство внутрішніх справ.

2) Trial of Offences

1) Trial – іменник,

Offences – іменник.

2) Trial – судовий розгляд,

Offences – злочин.

Обидва слова є термінами.

3) Trial – визначальний компонент,

Offences – визначаюче слово.

4. Двоскладовий термін, компоненти якого пов'язані за допомогою прийменника.

Слово "trial" може перекладатися як "суд" або більш розгорнуто – "судовий розгляд", і цей варіант найбільше підходить для перекладу цієї термінологічної одиниці.

Цей термін переклали за допомогою родового відмінка, причому зберегли порядок слів оригіналу. Зауважимо, що під час перекладу словосполучення позбулося прийменника, а отже змінився граматичний зв'язок. Тепер це примикання.

Trial of Offences – судовий розгляд злочинів (правопорушень).

3) Grand of Bail

1. grand – іменник,

Bail – іменник.

2. Grand - клопотання,

Bail – порука.

Обидва слова є термінами.

3. Grand – визначальний компонент,

Bail – визначаючий компонент.

4. Термін-словосполучення, що складається з двох компонентів, пов'язаних граматично за допомогою прийменника.

Тут використали переклад за допомогою прийменника і зберегли порядок компонентів оригіналу.

Grand of Bail – клопотання про взяття на поруки.

4) Suspended sentence

1) Suspended – дієприкметник,

Sentence – іменник.

2) Suspended – умовний,

Sentence – вирок.

Обидва слова належать до словника загальноживаної лексики.

3. Sentence – головний компонент,

Suspended – залежний компонент.

4. Двоскладовий термін, обидва компоненти якого – слова загальноживаної лексики, що в поєднанні дають термін.

Під час перекладу цієї термінологічної одиниці використовували прийом калькування. Важливим є той факт, що слово "sentence" тільки в межах нашої термінологічної галузі – юриспруденції – і в складі даного словосполучення набуває значення – "вирок".

Suspended sentence – умовний вирок.

5) Supervising officer

1. supervising – прикметник,

Officer – іменник.

2. supervising – той, хто спостерігає,
Officer – офіцер.

Слова загальноживаної лексики.

3. officer – визначальне слово,
Supervising – визначаюче слово.

4. Двокомпонентний термін, компоненти якого в поєднанні надають словосполученню спеціальне термінологічне значення.

Під час перекладу слова "supervising" використовують пояснювальну групу слів, і все словосполучення а supervising officer перекладається так "офіцер, який здійснює спостереження". У даному випадку подібний спосіб перекладу пояснюється характером і стилем мови, в якому цей термін вживається.

Supervising officer – офіцер, який здійснює спостереження.

6) Public Order Act

1) Public – прикметник,
Order – іменник,
Act – іменник.

2. public – громадський,
Order – порядок,
Act – акт.

Усі слова загальноживаної лексики.

3. Act – головний компонент,
Public і Order – визначальні слова.

4. Це трикомпонентний термін, усі компоненти якого – слова загальноживаної лексики, що дають у поєднанні термінологічну одиницю. Причому смисловий зв'язок між словом Act і групою слів Public Order виражений граматичним зв'язком – примикання.

Переклад цього складного терміна необхідно розділити на два етапи. Спочатку перекладемо словосполучення Public Order.

Public Order

↓↓

Громадський (який?)← порядок

У цьому випадку використовували калькування як спосіб перекладу та зберегли порядок слів оригіналу.

Тепер перекладемо весь термін.

Public Order Act

↓↓

громадського порядку (чого?) ← акт

Використання родового відмінка. При подальшому перекладі йде заміна порядку компонентів для відповідності системі МП.

Public Order Act – акт громадського порядку.

7) Criminal Justice Act

1. Criminal – прикметник,

Justice – іменник,

Act – іменник.

2. Criminal – кримінальний – прикметник зі спеціальним значенням;

Justice – судочинство – термін;

Act – акт – слово загальноживаного словника.

3. Act – головний компонент;

Criminal і Justice – визначальні слова.

4. Це трискладовий термін, один із компонентів якого є термінологічною одиницею.

Під час перекладу першої смислової групи Criminal Justice використано спосіб калькування зі збереженням порядку слів.

Criminal Justice

↓↓

кримінальне (яке?)←судочинство

При перекладі ж повного терміна використовували родовий відмінок.

Criminal Justice Act

↓↓

кримінального провадження (чого?)← акт

У підсумку змінився порядок проходження компонентів.

Criminal Justice Act – Акт кримінального судочинства.

8) Independent Public Prosecutor

1. independent – прикметник,

Public – прикметник,

Prosecutor – іменник.

2) Independent – незалежний,

Public – народний.

Слова загальноживаної лексики.

Prosecutor – прокурор – термін.

3. Prosecutor – головне слово,

Independent, Public – визначальні компоненти.

4. Багатоконпонентний термін, що складається з трьох слів, тільки одне з яких є терміном.

У цьому терміні обидва визначальні слова належать до головного компонента. Тут не можна виокремити другорядну смислову групу, як, наприклад, під час перекладу багатоскладових термінів із кількома іменниками.

Спосіб перекладу, найбільш підходящий для цієї термінологічної одиниці, – калькування зі збереженням порядку слів оригіналу.

Independent Public Prosecutor – незалежний народний прокурор.

9) Стратегія запобігання злочинності

1. Crime – іменник,

Prevention – іменник,

Strategy – іменник.

2. Crime – злочин,

Prevention – попередження,

Strategy – стратегія.

Усі слова належать до загальноживаної лексики.

3) Strategy – визначальний компонент,
Crime, prevention – визначаючі слова.

4. Трикомпонентний термін, складові якого, хоча й належать до загальноновживаної лексики, у поєднанні несуть термінологічний характер. Зв'язок в обох смислових групах – примикання.

Переклад здійснюється у два етапи через наявність двох смислових груп

a) crime prevention

↓↓

злочинів (чого?) ← попередження.

Це словосполучення перекладається за допомогою родового відмінка та зміною порядку слів.

Варіантом цього перекладу може бути і такий варіант як "профілактика правопорушень".

b) Crime prevention strategy

Під час перекладу цього поєднання використовували прийменник.

Crime prevention strategy – стратегія для попередження правопорушень, або ж стратегія з профілактики правопорушень.

10) Police discipline code

1) Police – іменник,

Discipline – іменник,

Code – іменник.

2) Police – поліцейський,

Discipline – дисциплінарний.

Слова загальноновживаної лексики.

Code – кодекс – термін.

3. Code – головний компонент,

Discipline, police – залежні слова.

4. Багатокомпонентний термін, що складається з трьох слів, причому два перших перебувають у прямому відношенні з головним компонентом.

Прийом перекладу, який застосовували для цього терміна, – калькування, не змінюючи порядок компонентів, отримали, що Police discipline code – поліцейський дисциплінарний кодекс.

11) Criminal Record Office

1. Criminal - прикметник,
Record - іменник,
Office - іменник.

2. Criminal - злочинний,
Record - запис,
Office - відділення.

Усі слова загальноживаної лексики.

3. office - визначальний компонент,
criminal, record - визначальні слова.

4. Трикомпонентний термін, із граматичним зв'язком примиканням. Усі слова належать до загальноживаної лексики, але формують нове термінологічне значення.

Даний термін містить дві смислові групи, отже перекладатиметься у два етапи.

a) criminal record

У поєднанні зі словом record, criminal перекладатиметься не "злочинний", а "кримінальний", тобто criminal record – кримінальний запис.

b) criminal record office

↓↓

кримінальних записів (чого?)← відділення.

Застосували прийом перекладу з використанням родового відмінка. Також змінили порядок слів і вжили множину слова record у МП замість однини в ВМ.

Criminal Record Office – відділення кримінальних записів.

12) Drug Trafficking Offences Act

1. усі складові - іменники.

2. Drug - наркотик,
Trafficking - торгівля,
Act - акт.

Це слова загальноживаної лексики.

Offence – злочин – термінологічна одиниця

3. Act – головний компонент,
Drug, Trafficking і Offences – визначальні слова.

4. Це багатоскладовий термін, що складається з чотирьох компонентів.
Граматичний зв'язок між словами Drug і Trafficking, словом Offences і словосполученням Drug Trafficking та словом Act і смисловою групою Drug Trafficking Offences – примикання.

Оскільки цей термін складається з чотирьох слів, то він містить три смислові групи, а отже три етапи під час перекладу.

a) Drug Trafficking

У цьому словосполученні визначальне слово – Trafficking, визначальне слово – Drug.

DrugTrafficking

↓↓

наркотиками (чим?)← торгівля

Способом перекладу є калькування, але ми змінили порядок компонентів.

b) Drug Trafficking Offences

Головним компонентом є слово Trafficking, Drug і Offences – визначальні слова, хоча в оригіналі визначальний компонент – це слово Offences. Змінюючи порядок розташування компонентів оригіналу, отримуємо, що Drug Trafficking Offences – злочинна торгівля наркотиками.

b) Drug Trafficking Offences Act

Тут головний компонент слова змінюється, це слово Act, а решта слів є залежними компонентами. Змінюючи порядок і, використовуючи переклад за допомогою прийменника, отримуємо, що Drug Trafficking Offences Act – акт

про злочинну торгівлю наркотиками. Цікаво те, що Offences перекладається в підсумку прикметником, хоча в ВМ – це іменник.

Drug Trafficking Offences Act – акт про злочинну торгівлю наркотиками.

13) Criminal Injuries Compensation Scheme

1. Criminal - прикметник,

Injuries - іменник,

Compensation - іменник,

Scheme - іменник.

2. Criminal - злочинний, прикметник зі спеціальним значенням,

Injuries - шкода,

Compensation - компенсація,

Scheme - схема.

Слова загальноживаного словника.

3. Scheme - головний, визначуваний компонент,

Criminal, Injuries, Compensation - визначальні слова.

4. Це багатоконпонентний термін, що складається з чотирьох компонентів, компоненти якого слова загальноживані, але в поєднанні формують термінологічну одиницю.

Переклад цього багатоскладового терміна здійснюється в три етапи.

a) Criminal Injuries

↓↓

завданий злочинами (який?) ← збиток (який?) ← збиток

Бачимо, що калькування є не вдалим способом перекладу в даному випадку, тому перекладаємо "Criminal Injuries" групою пояснювальних слів. Замінивши порядок слів, отримуємо: збиток, нанесений злочинами.

b) Criminal Injuries Compensation

У цій смисловій групі визначальним компонентом є слово "Compensation".

Ставимо запитання від головного слова до словосполучення Criminal Injuries, отримуємо: компенсація за що → компенсація за завдані збитки.

Переклали цю смислову групу з використанням прийменника та зміною порядку слів.

Є інший варіант перекладу з використанням родового відмінка; компенсація завданих збитків. Але ми обираємо перший варіант.

c) Criminal Injuries Compensation Scheme

↓↓

компенсації за завдані збитки (чого?)← схема

Цей термін перекладається за допомогою родового відмінка. Змінивши порядок слів для відповідності системі української мови, отримуємо, що

Criminal Injuries Compensation Scheme – Схема компенсацій за завдані збитки.

14) National Drugs Intelligence Unit

1. National - прикметник,

Drugs - іменник,

Intelligence - іменник,

Unit - іменник.

2. National - національний,

Drugs - наркотичний,

Intelligence - розвідувальний,

Unit - об'єднання.

Усі слова належать до словника загальноживаної лексики.

3. unit - визначуваний компонент,

national, drugs, intelligence - визначальні компоненти.

4. Багатокомпонентний термін, що складається з чотирьох слів, причому national і drugs intelligence як описи, виражені прикметником і атрибутивним словосполученням відповідно, належать до головного компонента.

Специфіка перекладу цього терміна полягає в тому, що у двох смислових групах головний компонент один і той самий, і, по суті, решта складових терміна – визначення до "Unit".

a) National unit

Використовуємо калькування й отримаємо:

National unit - національне об'єднання.

Розірвали конструкцію, поставивши визначення поруч з іменником, хоча в терміні вони розділені групою слів.

b) Drug Intelligence Unit

У перекладі цієї групи бачимо складність, оскільки нам потрібно використовувати описовий переклад, ґрунтуючись на суті значень слів drugs і intelligence.

Drug intelligence unit – об'єднання з боротьби з наркотиками.

поєднавши переклад обох частин, отримаємо, що

National Drugs Intelligence Unit – національне об'єднання з боротьби з наркотиками.

15) Preliminary inquiry on the authenticity of the grievance

1) Preliminary - прикметник,

Inquiry - іменник,

Authenticity - іменник,

Grievance - іменник.

2) Preliminary - попередній,

Inquiry - розслідування,

Authenticity - справжність,

Grievance - скарга.

Усі слова зі словника загальноживаної лексики.

3. Головним компонентом терміна є слово "inquiry", але в кожній смисловій групі є свій визначуваний компонент.

Preliminary, authenticity і grievance – визначальні компоненти терміна.

5. багатоконпонентний термін, що складається з чотирьох слів. Усі вони - слова загальноживаної лексики, але разом утворюють термін.

Оскільки цей термін містить три смислові групи, то переклад здійснюватиметься в три етапи.

a) preliminary inquiry

↓↓

попереднє (яке?)←розслідування.

Це словосполучення ми навели, використовуючи калькування і не змінюючи порядку слів.

b) authenticity of the grievance

↓↓

справжність (чого?)→ скарги.

У цій смисловій групі визначуваним компонентом є слово "authenticity".

При перекладі використовували родовий відмінок. У результаті втратили прийменник і не змінили порядок розташування компонентів оригіналу.

c) preliminary inquiry on the authenticity of the grievance.

Дві попередні смислові групи в терміні пов'язані за допомогою прийменника, але в перекладі його опускають, оскільки тут так само, як і в попередньому випадку, використано переклад за допомогою родового відмінка.

Preliminary inquiry on the authenticity of the grievance - попереднє розслідування справжності скарги.

В аналізованих юридичних текстах виявили велику кількість двоскладових термінів і порівняно невелику кількість термінологічних одиниць, що складаються з трьох і більше компонентів.

Характерною особливістю юридичних термінів є те, що багато з них складаються з простих слів, які не є термінами. Цікаво також те, що багато слів у термінах-словосполученнях отримують таке значення, яке не дається в словнику.

У зв'язку з цією особливістю, приблизно 70% проаналізованих термінів перекладаються калькуванням або ж за допомогою родового відмінка. Переклад же за допомогою пояснювальної групи слів вживався для складніших термінів, для роз'яснення за невідповідності значення з реаліями або ж у разі відсутності еквівалента. Порядок слів під час перекладу часто

змінюється, з огляду на відмінності систем ВМ і МП. Прийом же перекладу за допомогою прийменника використовувався не так часто, оскільки українська мова – мова синтетична.

2.4. Лексико-граматичні особливості перекладу юридичних текстів

Як відомо, спеціалізовані переклади є найважчими і мають певні особливості. Багато хто помилково вважає, що для успішного перекладу достатньо досконало знати термінологію тієї чи іншої тематики. Але насправді виявляється, що цього замало. Наприклад, перекладач, обізнаний у юридичній термінології, з легкістю перекладе такі поєднання, як *therapy*, *peace officer*, *profiling*, *police discreteness*, *health screening*, які в юридичному тексті мають значення перевиховання, офіцер поліції, психологічне тестування в'язнів, повноваження поліції, медичне обстеження.

Однак не завжди легко знайти еквівалент будь-якому фіксованому сполученню або терміну, що трапився. Головним чином, проблеми у перекладача тексту юридичної спрямованості виникають через те, що в мові перекладу відсутні словесні конструкції, які досить точно могли б описати терміни вихідної мови. Крім того, залежність тексту від культурних особливостей і менталітету народу, а також від його правової системи, що склалася, може призвести до того, що смисл тексту в початковій мові не відповідатиме смислу в мові перекладу навіть за абсолютно дослівної інтерпретації. Тому перекладачеві доводиться збагачувати свої знання шляхом вивчення можливих лексичних еквівалентів слів і цілих фраз.

Розглянемо переклад таких словосполучень, як *limited divorce*, *indeterminate sentence*, *Department of the Interior*, *Index crimes*, *Crime index*, *sensibility training*, *verbal judo*. У всіх цих випадках словосполучення позначають реалії, які не існують у практиці української судово-правової системи, а тому потребують компенсувати об'єктивну неточність перекладу культурологічним коментарем. Так, *limited divorce* – це роздільне проживання

подружжя за рішенням суду, *indeterminate sentence* – це вирок суду з невизначеним терміном тюремного ув'язнення, коли реальний термін перебування у в'язниці визначає тюремна адміністрація або спеціальна комісія, що беруть до уваги поведінку в'язня, стан його здоров'я та інші обставини.

Department of the Interior, що перекладається як Департамент (Міністерство) внутрішніх справ.

Crime Index – це список із 8 найтяжчих злочинів, серед яких 4 типи злочинів проти особистості (*murder, sexual assault, robbery, aggravated assault*) і 4 – проти власності (*burglary, larceny, car theft, arson*). Відповідно, *Index crimes* – це перелічені вище типи злочинів. Цей приклад цікавий тим, що наочно демонструє розбіжність деяких норм кримінального правосуддя у США та Україні. Так, під час перекладу юридичних текстів у фахівців виникає здивування, чому такі тяжкі з погляду українського законодавства злочини, як *kidnapping of children* (викрадення дітей), *all drug offenses* (усі злочини, пов'язані з незаконним обігом наркотиків), *unlawful use of weapons* (незаконне застосування зброї), не належать до числа так званих "індексних" (тобто, найтяжчих) злочинів.

Розуміння і, отже, подання еквівалентного перекладу таких словосполучень, як *sensibility training* або *verbal judo*, вимагають від перекладача не просто лінгвістичної компетенції, а й проникнення у сферу професійної культури поліції. Це, на наш погляд, найважчі випадки для перекладача загальної підготовки, який не спеціалізується на перекладі якогось певного виду текстів, оскільки власне лінгвістичний контекст не допомагає знайти еквівалентний переклад. Так, *sensibility training* – це курс навчання спілкування поліцейського з різними групами людей у кризових ситуаціях (ведення перемовин із терористами; опитування потерпілих, які перебувають у стані психологічної травми, тощо). *Verbal Judo*, що часто перекладається як словесне дзюдо, потребує уточнення, на кшталт "методика

застосування певних мовних засобів із метою досягнення поліцейським результатів у спілкуванні з людьми".

Безумовний інтерес становлять термінологічні словосполучення, що позначають реалії, невластиві україномовній юридичній практиці, але такі, що становлять певний інтерес для спеціалістів, а тому активно обговорюються у професійному середовищі юристів. Прикладом таких словосполучень є *plea / charge bargaining, plea bargain*, які перекладаються українською мовою як угода про визнання вини, угода зі слідством. Однак такий переклад потребує перекладацького коментаря, який "має пояснити, що це досудовий процес переговорів між суддею, адвокатами обвинуваченого і потерпілого, щодо того, що в разі визнання своєї провини у скоєнні злочину обвинувачений може розраховувати на м'якший вирок суду або взагалі уникнути судового переслідування. Практика судового торгу широко поширена в американському правосудді, вона має як своїх прихильників, так і затятих супротивників. Останніми роками вона явно зацікавила українських юристів як спосіб зменшити навантаження на суди і суддів. Часто під час перекладу цього словосполучення перекладачі дають неповний, на наш погляд, варіант – мирову угоду, що істотно звужує суть американської правової реалії.

На прикладі юридичного перекладу можна абсолютно точно стверджувати, що необхідно ще й досконало розбиратися в культурних особливостях носіїв вихідної мови, у специфічних конструкціях, властивих тільки їм.

Ще одна складність юридичних перекладів, як і інших спеціалізованих, полягає в необхідності мати глибокі пізнання в досліджуваній галузі та розумітися на деталях, щоб "вибудувати речення в логічно пов'язаний текст без суперечностей і непорозумінь. Ця галузь вимагає також і особливої точності у формулюваннях, не можна якусь фразу перекладати приблизно за змістом. Навіть дрібні помилки й неточності в перекладі тексту можуть призвести до неправильного тлумачення його сенсу і, як наслідок, спонукати

до якихось неправильних дій, наприклад, до пред'явлення судового позову. Безумовно, необхідно також враховувати і різницю в законодавствах країн.

Юридичні переклади виконують переважно професіонали, які мають освіту в галузі юридичного права. Тексти вихідної та цільової мов розглядаються в абсолютно різних правових системах, отже, у них мають використовуватися різні формулювання, характерні для кожної з мов. Однак при цьому ці формулювання мають бути зрозумілими обом сторонам і нести в собі однаковий зміст. У результаті перекладачеві необхідно розбиратися не тільки в юридичному праві своєї країни, а й країни – носія вихідної мови.

Усі ці чинники в сукупності визначають особливості юридичного перекладу і доводять, що юридична галузь вимагає від перекладачів особливої точності, глибоких знань і є для них однією з найскладніших. І саме це пояснює відносно високу вартість таких перекладів з-поміж інших, зокрема й вузькоспеціалізованих.

Наразі розглянемо лінгвокультурні чинники перекладу юридичного тексту.

Останнім часом надзвичайно актуальними стали дослідження мови в плані її взаємодії з культурою. "Розвиток лінгвокультурологічного напрямку зумовлюється прагненням до осмислення феномена культури як специфічної форми існування людини і суспільства у світі" [Шумило, с. 14]. Саме переклад є посередником у процесі осягнення та розуміння різних культур, у здійсненні контактів і спілкуванні між ними. "Розгляд чинників перекладу будь-якого тексту в умовах міжкультурної комунікації будується з урахуванням основних особливостей мовної культури, типу і механізму соціального кодування рідної (української) та іноземної (англійської) мов" [Там само, с. 21]. Такий підхід дає змогу виявити новий погляд на розв'язання практичних завдань, пов'язаних із проблемами перекладу, зокрема юридичного тексту. Чільну роль у зв'язку з цим відіграє не тільки володіння соціальними знаннями правових норм, юридичної термінології, судово-процесуальних систем, а й особистісні якості перекладача, оскільки переклад будь-якого тексту передбачає взаємодію

суверенних національних мов, і, відповідно, культурних концептів. "Для досягнення адекватного перекладу необхідно володіти специфікою образів і пов'язаних із ними програм діяльності тих типів культур, між якими ведеться комунікація" [Там само, с. 24].

Дослідницьким шляхом доведено, що конкретні фрагменти дійсності, зв'язки та відносини знаходять відображення в мові як суспільному явищі. Прикладом цього може слугувати судове мовлення, яке є розрізняльним чинником між національними культурами. Так, у США судово-юридична тематика є основною складовою частиною масової культури цієї країни.

Американський громадянин на підсвідомому рівні вірить у 'справедливість і стабільність' своєї правоохоронної системи. Нам же, для досягнення максимально наближеного й адекватного сприйняття чужої лінгвокультурної спільноти, необхідно стати учасником комунікативного процесу, за допомогою текстів-перекладів відповідної юридичної (правової) тематики. Саме переклад є однією з форм взаємодії культур, він дає відоме уявлення про чужу культуру.

На думку чеських лінгвістів В. Матезіуса та В. Прохазки, переклад – це не лише заміна мови, а й функціональна заміна елементів культури. Така заміна не може бути повною, оскільки вимога "переклад має читатися як оригінал" навряд чи здійсненна, оскільки вона передбачає повну адаптацію тексту до норм іншої культури.

Саме поняття взаємодії культур має на увазі наявність загальних/приватних елементів, і розбіжностей/збігів, що дає змогу відрізнити одну лінгвокультурну спільність від іншої. Будь-який перекладач, працюючи з юридичним текстом, повинен враховувати вимоги узусу – мовні звички носіїв мови перекладу, не порушуючи звичне сприйняття правового документа. Розбіжності лінгво-етнічного характеру між носіями іноземної мови та мови перекладу "можуть мати як культурно-історичний, так і актуально-дієвий характер" .

Найповніше спілкування між різномовними комунікантами здійснюється шляхом створення мовою перекладу тексту, комунікативно рівноцінного іншомовному оригіналу, тобто шляхом його перекладу. Під час перекладу юридичного тексту досягнення адекватності можливе лише тоді, коли сам перекладач володіє "юридичною грамотністю", причому як іноземною, так і рідною мовою. Знання основ законодавства й особливо відповідної правової термінології мають бути *on the tip of his tongue*.

Проілюструємо сказане на прикладі "юридичного дискурсу", який включає в себе все різномайття судово-процесуальної системи держави. Різні країни мають свої різні юридичні системи. Мова кожної нації містить власні юридичні терміни. Наприклад, англійська мова 'обслуговує' юридичні системи США, Великої Британії, а німецька мова – ФРН, Швейцарії, Австрії. Лінгвістична еквівалентність юридичних понять часто не досяжна. На сьогодні для європейців уніфіковано "Хартію про права людини", а для держав-членів Європейського співтовариства – документи, положення та рішення цієї міжнародної організації. Унаслідок чого в мовах існує низка приблизних еквівалентів. Наприклад:

Article 3

Everyone has the right to life, liberty and security of person.

Кожна людина має право на життя, свободу та особисту недоторканність.

Article 17

Everyone has the right to own property alone as well as in association with other.

No one shall be arbitrarily deprived of his property.

Кожна людина має право володіти власністю як окремо, так і спільно з іншими.

Niхто не може бути свавільно позбавлений своєї власності.

Article 24

Everyone has the right to rest and leisure, including reasonable limitation of working hours and periodic holidays with pay.

Кожен має право на відпочинок і дозвілля, включно з розумним обмеженням робочого часу та періодичними оплачуваними відпустками.

Юридична мова – це, можна сказати, "державна мова". Це правило є дуже важливим, його не можна порушувати. Найбільша проблема в цьому випадку – неможливість у деяких випадках знайти точний, адекватний переклад з однієї мови на іншу. Це ускладнює роботу перекладача, створює певні перешкоди у використанні іншомовного юридичного документа.

Ступінь реального наближення двомовної комунікації з перекладом до комунікації одномовної, природно, залежить від майстерності перекладача, але також і від низки об'єктивних обставин. До таких, в останню чергу, належать властивості перекладеного тексту і спосіб виконання перекладу. Наприклад, юридичний документ є особливим перекладом, де мова має забезпечувати реалізацію суспільного призначення та відповідності правовому узусу.

Як уже згадувалося, юридичний документ, інший письмовий носій перекладацької юридичної інформації, має текстові особливості, своєрідне мовне вираження. Текст більшості документів має рівний і спокійний стиль, що не викликає додаткових асоціацій і не відволікає від суті документа. Нейтральний виклад юридичних норм підвищує ефективність правового регулювання.

Якість юридичного перекладу певним чином впливає на ефективність правозастосування, ступінь регламентації конкретних відносин. Нерідко потрібні поправки на норму та узус і преінформаційний запас носіїв мови перекладу. Тоді перекладач вдається до трансформацій. Під час виконання перекладу правових документів особливу увагу слід приділяти лексичній безеквівалентності, тому що в усіх мовах існують слова та стійкі словосполучення іноземної мови, які не мають повних відповідностей у

вигляді лексичних одиниць. Перекладачеві дуже корисно мати уявлення про такі явища:

Solicitor – повірений, соліситор (веде справи клієнтів, готує справи для адвокатів):

Solicitor, діючи на підставі загального retainer, має неявні повноваження приймати service of process for his client.

Соліситор, який діє на підставі спільного договору з адвокатом, має повноваження брати на себе обслуговування клієнта під час судового розгляду.

Цікавими для перекладу видаються фразеоматичні вирази, не зафіксовані в сучасних англійських словниках, – three strikes law, three strikes justice, three strikes offender – закони трьох ударів, правосуддя трьох ударів, правопорушник, засуджений за законом трьох ударів, є буквральними і вимагають від перекладача культурологічного коментаря. Ці словосполучення є метафорично переосмисленими одиницями і співвідносяться з правилами гри в бейсбол, згідно з якими, гравець, який отримує три штрафні удари, вибуває з гри ("Three strikes – and you are out"). За американським законодавством, розробленим і ухваленим у низці штатів наприкінці 80-х років ХХ століття і чинним дотепер, людина, яка має дві попередні судимості та порушує закон втретє, отримує надзвичайно суворе покарання, аж до страти або довічного ув'язнення, зазвичай неспіврозмірне тяжкості правопорушення.

Проаналізуємо переклад словосполучень доволі великого розміру, які через часте вживання функціонують в усіченому вигляді, а граматично та семантично ключове слово є настільки передбачуваним, що його опускають як у письмовому, так і в усному професійному тексті. Укаїнський переклад, однак, вимагає відновлення опущеного слова. Наприклад, Rules of evidence – правила збирання, зберігання та подання речових доказів; Drug Institute – інститут із боротьби з незаконним обігом наркотиків; Financial Fraud institute – інститут із боротьби з фінансово-економічними злочинами; driving under the

influence (DUI) – керування автотранспортним засобом у стані алкогольного сп'яніння тощо.

Слід зазначити, що перекладач може зіткнутися і зі зворотною ситуацією, коли англійська фраза містить слова, які прийнято не перекладати українською мовою. Наприклад, the United Nations High Commission for Human Rights – комісія ООН з прав людини.

Певні труднощі становить переклад словосполучень, що має різний зміст у британському та американському варіантах англійської мови. Такі випадки не настільки численні в юридичних текстах, проте некоректний переклад часто істотно спотворює зміст оригінального тексту. Так, і в британському, і в американському варіантах є словосполучення Attorney General, однак під час їхнього перекладу слід зважати на те, який варіант англійської мови використовується в конкретному випадку. У США посади Генерального прокурора і Міністра юстиції поєднуються однією особою, тоді як у Великій Британії ці посади обіймають різні чиновники. Аналогічно йде справа і з перекладом словосполучення Solicitor General – заступник Генерального прокурора / заступник міністра юстиції.

З цих прикладів можна побачити, що способи перекладу юридичних документів можуть варіюватися і комбінуватися, залежно від присутності в тексті мови перекладу юридичної термінології, будови речення, наявності сполучників і вступних слів, лінгвокультурологічної особливості іншомовного тексту тощо. Також слід пам'ятати, що існує низка документів, які призначені не для юристів, а для людей, які можуть не зрозуміти юридичну термінологію і лексику. Таким чином, під час перекладу тексту юридичної спрямованості перекладачеві слід пам'ятати про етнокультурні відмінності правових систем україномовних і англомовних країн, намагаючись зберегти семантико-структурну близькість перекладу до оригіналу.

Переклад документів необхідний як для процедури легалізації різних видів документів, так і для нотаріального засвідчення.

Переклад документів, як правило, виконують у письмовому вигляді – у цьому разі необхідна постійна наявність перекладеного документа у перекладача в процесі роботи. Найчастіше, для перекладу договорів і документів спеціалізованої тематики необхідна робота з редагування текстів документа (юридичний переклад) і допомога носія мови для перевірки відповідності діловим нормам написання. Під час перекладу договорів і різних установчих документів застосовується особлива форма для скріплення сторінок оригіналу та перекладу.

Цей переклад містить усі характеристики, що відповідають юридичному стилю викладу і може вважатися адекватним. Під адекватним (точним, правильним) маємо на увазі найбільш прийнятний варіант перекладу. Текст насичений специфічною юридичною термінологією ("remedy", "undertaking", "legal suit"); містить у собі слова й вирази, які, окрім звичного, повсякденного змісту, мають ще й особливе юридичне значення ("void", "proceeding"); рясніє пасивними конструкціями та модальними формами з приписовою семантикою ("shall be governed and construed", "shall be given in writing"), архаїзмами ("herein", "hereto", "hereunder"). І джерело, і реципієнт – адміністративні органи, яким документ потрібен для підтвердження прав і повноважень відповідних осіб.

Remedies, Construction, Notices

All remedies, rights, undertakings, obligations and agreements contained herein shall be separable and cumulative but none of them shall be in limitation of any other remedy, right, undertaking or agreement of either party. This agreement shall be governed and construed in accordance with the laws of Germany. Any legal suit, action or proceeding against any party hereto arising out of or relating to this agreement shall be instituted only in the courts of Stuttgart, Germany.

All notices and demands hereunder shall be given in writing.

Усі засоби правового захисту, права, зобов'язання, зобов'язання та угоди, що містяться в цьому документі, є відокремлювальними та кумулятивними, але жоден з них не обмежує будь-яке інше засіб правового захисту, право,

зобов'язання або угоду будь-якої зі сторін. Ця угода регулюється та тлумачиться відповідно до законодавства Німеччини. Будь-який судовий позов, позов або розгляд справи проти будь-якої сторони, що впливає з цієї угоди або пов'язана з нею, подається тільки в судах Штутгарта, Німеччина. Усі повідомлення та вимоги за цією угодою повинні подаватися в письмовій формі.

Положення, Тлумачення, Повідомлення.

Partial Invalidity.

If any term, provision, covenant, or condition of this agreement is held by a court of competent jurisdiction to be invalid, void or unenforceable, the rest of the agreement shall remain in full force and effect to the greatest extent permitted by law and shall in no other way be affected, impaired or invalidated.

Якщо будь-яка умова, положення, заповіт або умова цієї угоди буде визнана судом компетентної юрисдикції недійсною, нікчемною або такою, що не має юридичної сили, решта договору залишатиметься в повній силі та чинності в найбільшій мірі, дозволеній законодавством, і жодним іншим чином не буде впливати на неї, не буде погіршувати її або бути визнаною недійсною.

Особливості перекладу договорів і документів перед процедурою легалізації полягають у такому. Країни призначення здебільшого приймають до розгляду документи, які перекладені державною мовою цієї країни. Але переклад документів може бути здійснений як до легалізації, так і після неї – слід просто знати, що переклад договорів і документів буде необхідний у будь-якому разі. Сам документ можна перекласти до легалізації і потім легалізувати його разом зі звичайним або юридичним перекладом. Перекласти документ можна після легалізації або в Україні, або в країні призначення – багато що залежить від того, які вимоги до перекладу документів висуває країна призначення.

ВИСНОВКИ

Юридичний переклад вважається одним із найскладніших видів перекладу. Багато в чому це зумовлено тим, що під час перекладу англomовних текстів юридичного дискурсу на українську мову звичайних навичок перекладача недостатньо. Юридичний переклад не може бути здійснений коректно без використання спеціальних знань у відповідній галузі права, без знання специфіки конкретного виду правовідносин. Необхідно орієнтуватися в чинному законодавстві, а також володіти спеціальною лексикою і знати про особливості використання іноземної юридичної термінології в конкретному контексті.

Як відомо, право – одна з тих гуманітарних галузей, що характеризується наявністю значної кількості національно-культурних специфічних рис, які відображають вироблені норми взаємовідносин

особистості з державою та іншими людьми. Юридичні тексти з огляду на своє призначення мають бути точними й достовірними; вони наказують певну форму дій і формулюють принципи розв'язання спірних ситуацій, виробляють правила соціальної поведінки в суспільстві.

На наш погляд, юридичний переклад є одним із найбільш затребуваних видів перекладу на даний момент, постійно зростає попит на послуги перекладачів, які спеціалізуються саме в цій галузі. Правова лінгвістика – відносно нова, ще недостатньо розвинена наука, тому специфіка юридичного перекладу не висвітлена недостатньо в літературі та потребує глибшого аналізу й серйозніших досліджень.

Проаналізувавши весь вищевикладений матеріал, нам видається можливим зробити такі висновки, які, на нашу думку, мають практичну значущість, тому що є стрижневим моментом під час роботи з юридичними текстами і є основою знань фахівця.

У цій роботі було зроблено спробу проаналізувати прийоми перекладу текстів юридичної документації. Перш ніж почати переклад і аналіз його прийомів, вивчили теоретичний матеріал. Для початку дали визначення поняттю "переклад". Як з'ясувалося, це поняття має кілька визначень, як вид людської діяльності та як її результат. У нашому випадку спиралися на другий тип, оскільки нам важливий підсумок самого процесу. Складність перекладу полягає у визначенні ступеня його якості та пошуку найкращого варіанту.

У теорії виокремили п'ять способів перекладу юридичних термінів, а на практиці виявили, що перші чотири: калькування, переклад за допомогою родового відмінка, описовий переклад (або переклад описовою групою слів) і переклад за допомогою прийменника – є основними та вирішальними. У той час як останній спосіб – переклад зі зміною порядку компонентів – використовується як допоміжний варіант, тому що переклад має відповідати системі ВМ.

Під час роботи також виявили, що частка трьох- і більше компонентних термінів значно менша порівняно з кількістю двоскладових термінів.

Можливо, це пояснюється прагненням до простоти та логічності викладу юридичної літератури для кращого її розуміння. Також помітили, що більша частина термінів-словосполучень і багатокomпонентних термінів складається зі слів загальноповживаної лексики.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Англо-український юридичний словник: Близько 75000 термінів / упоряд.: С. М. Андріанов та ін.; за ред. Л. І. Шевченко. Київ, 2007. 552 с.
2. Андрієнко Л. О. Науково-технічний переклад: конспект лекцій і дидактичний матеріал для студентів лінгвістичних спеціальностей. Черкаси: ЧДТУ, 2002. 92 с.
3. Баранник Д.Х. Мова нормативно-правових актів і система функціональних стилів літературної мови. Право і лінгвістика : у 2 ч. Ч. 2. Сімферопіль : СДУ, 2003. 115 с.
4. Бережна О.О. Основні види правових документів та особливості їх перекладу. Сучасні наукові дослідження представників філологічних наук та їхній вплив на розвиток мови та літератури: Матеріали міжнародної науково-практичної конференції: м. Львів, 9–10 квітня 2021 р. – Львів : ГО «Наукова філологічна організація «ЛОГОС», 2021. С. 13-16.

5. Білоусова О. Словосполучення термінологічного характеру в структурі законодавчих текстів. Науковий часопис Національного педагогічного університету імені М. П. Драгоманова. Серія 10 : Проблеми граматики і лексикології української мови : зб. наук. праць. 2011. Вип. 8. С. 96–100.
6. Герасімова О.М. Особливості перекладу термінів (на прикладі прикордонного дискурсу) Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету, 2016. №22. С.180-182.
7. Городецкий Б.Ю. Термін і його лінгвістичні властивості. *Структурна і прикладна лінгвістика*, №2, в.3, 1987, с. 54-62.
8. Глінка Н.В. Особливості функціонування та прийоми перекладу англійської юридичної термінології в текстах публіцистичного стилю. *Теорія та практика перекладу*. К. : КПІ, 2011. № 6 (ч. 2). с. 31-34.
9. Гутиряк О. Т Семантична продуктивність англійських термінів маркетингу. *Науковий вісник ЧНУ*. Чернівці, 2000. с. 123-131.
10. Дудок Р.І. Термін та його структурно-семантичний потенціал. *Вісник СумДУ*. №3(87), 2006. С. 119-123.
11. Електронна система документації з питань адаптації законодавства України до Законодавства Європейського союзу URL: <http://www.eurodocssdla.gov.ua>.(дата звернення 26.01.2022 р).
12. Згурська В.Г. Структурно-семантичні характеристики юридичної термінології англійської мови у рамках україномовного перекладу. *Актуальні проблеми слов'янської філології*. 2010.Вип 23.Ч.2.С. 535-542.
13. Зінуква Н.В. Ділова документація англійською мовою: складання та переклад. Дніпропетровський ун-т економіки та права. Дніпропетровськ: ДУЕП, 2006. 68с.
14. Коваленко А.Я. Науково-технічний переклад: Навчальний посібник. Тернопіль : Вид-во Карп'юка, 2001. 284 с.
15. Корунець І. В. Теорія і практика перекладу (аспектний переклад): Підручник. Вінниця. «Нова Книга», 2003. 448 с.

16. Любченко М.І. Юридична термінологія: поняття, особливості, види: монографія. Харків: ТОВ «Видавництво Права людини», 2015. 280 с.
17. Місяк Н.В. Мовні особливості спеціалізованих документів у юридичній практиці. Навчально-методичний посібник. Херсон, 2017. 66 с.
18. Нікітіна Ф.О. Засоби структуризації інтернаціональних терміноелементів в українській науковій термінології. *Мовознавство*. 1996. № 4-5, С. 47–49.
19. Нікіфорова С.М. Безеквівалентний переклад юридичної лексики в англійській і українській мовах. Лінгвістичні дослідження: *Зб. наук. праць ХНПУ ім. Г.С. Сковороди*, № 29. 2010. С. 138–141.
20. Ніколенко А.Г. Лексико-семантичний аспект багатокomпонентних термінів та їх переклад. *Проблеми семантики, прагматики та когнітивної лінгвістики : збірник наукових праць*. № 16. Київ : Логос, 2009. 575 с.
21. Омельчук В.К. Наукові підходи до тлумачення юридичних термінів (на прикладі судових рішень Верховного Суду Великобританії). Наукові записки Національного Університету "Острозька академія» Серія Філологічна. Вип 55. 2015. С.179-181.
22. Онуфрієнко Г. Науковий стиль української мови. 2-ге вид. переробл. та доповн.: навчальний посібник. Київ: ЦУЛ, 2009. 392 с.
23. Орлова І. Принципи перекладу текстів міждержавних угод. *Вісник Київського національного університету імені Тараса Шевченка*, №47, 2007. С. 37–39.
24. Панько Т.І., Кочан І.М., Мацюк Г.П. Українське термінознавство: підручник. Львів: Світ, 1994.216 с.
25. Прадід Ю.Ф. Вступ до юридичної лінгвістики. Сімферополь: Доля, 2002. 104 с.
26. Пономарів О. Мовностилістичні поради: лексика іншомовного походження. Урок української. 2001. № 11-12. С. 25–27.
27. Радецька С. Юридичний дискурс та переклад: вплив сучасних тенденцій на встановлені норми. Актуальні питання гуманітарних наук. Вип 35, том 7, 2021. С. 142-147.

28. Радчук В. Функції перекладу. <https://www.vsesvit-journal.com/old/content/view/239/41/>
29. Словник української мови: в 11 томах. Том 10, 1979.
30. Словничок юридичних термінів: навч. посіб. / Уклад. В.П. Марчук. Київ: МАУП, 2003. 128с.
31. Стацюк Р.В. Основні підходи до визначення поняття «термін» у сучасній лінгвістичній науці. Науковий вісник ДДПУ імені І. Франка. Серія «Філологічні науки». Мовознавство. Том 2, № 5, 2016. С.112-116.
32. Чернікова Л.Ф. Переклад як вид мовленнєвої діяльності. Особливості юридичного перекладу. URL:<http://dspace.nbuv.gov.ua/handle/Chernikova>.(дата звернення 26.01.2022 р.).
33. Черноватий Л.М., Карабан В.І., Іванко Ю.П., Ліпко І.П. Переклад англomовної юридичної літератури: навч. посіб. для студ. ВНЗ юрид. спец. та спец. «Переклад». Вінниця: Нова книга, 2006. 655с.
34. Шилю В. Генезис і становлення англійської правничої та адміністративної термінології. *Вісник Львів. ун-ту*. 2003. № 11. С. 126–132.
35. Шумило І.І., Карпушина М.Г. Труднощі перекладу юридичних термінів англійської мови. *Молодий вчений*. 2017. № 12. С. 275–278.
36. Aitchison J. *Linguistics*. London : Hodder&Stoughton, Ltd., 2003. 92 p.
37. Alexeeva L. Interaction between Terminology and Philosophy. *The 14th European Symposium on Language for Special Purposes*. London, 2003. P. 73.
38. Ashby W., Clark R. *Glosa. 6000 Greek and Latin Words and Roots which Occur in the Euro-languages and International Scientific Terminology*. London, 1983. 180 p.
39. Berteloot, Pascale (1999): „Der Rahmen *juristischer Übersetzungen*.“ In: de Groot, G.-R.; Schulze, R. [Hrsg.]: *Recht und Übersetzen*. Baden-Baden: Nomos. 101. https://www.academia.edu/3763742/%C3%9Cbersetzen_von_Rechtstexten_Fachkommunikation_im_Spannungsfeld_zwischen_Rechtsordnung_und_Sprache
40. Vijay K. Bhatia, Christopher N. Candlin, Jan Engberg. *Legal Discourse across Cultures and Systems*. [Hong Kong University Press](http://www.hongkonguniversitypress.com). 2008. P.145-168

41. Kjær A.L., Madsen M. R., Paradoxes of European Legal Integration. Routledge, NY, 2016. 356 p.
42. Simpson, A.W.B. «The Common Law and Legal Theory.» Oxford Essays in Jurisprudence. Oxford: Clarendon Press, 1973.
43. Udina N., Law education: Language and Legal translation perspectives, Procedia-Social and behavioral sciences, V. 214, 2015. P. 1134-1138.
44. Way C., The Challenges and opportunities of legal translation and translator training in the 21st century. International Journal of Communication, 2016. P. 1009–1029. R.